

Bryssel 28.9.2022
COM(2022) 496 final

Ehdotus

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI

**sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta
tekoölyyn
(direktiivi tekoölyyn liittyvästä vastuusta)**

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

{SEC(2022) 344 final} - {SWD(2022) 318 final} - {SWD(2022) 319 final} -
{SWD(2022) 320 final}

PERUSTELUT

1. EHDOTUKSEN TAUSTA

• Ehdotuksen perustelut ja tavoitteet

Nämä perustelut liittyvät ehdotukseen direktiiviksi sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoälyyn. Vuonna 2020 tehdyn edustavan tutkimuksen¹ mukaan vastuukysymykset ovat yksi kolmesta merkittävimmästä syystä, jotka estävät eurooppalaisia yrityksiä käyttämästä tekoälyä. Se mainittiin merkittävimpänä ulkoisena esteenä (43 %) yrityksille, jotka suunnittelevat tekoälyn käyttöönottoa mutta eivät ole vielä tehneet sitä.

Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen esitteli poliittisissa suuntaviivoissaan tekoälyä koskevan koordinoitun eurooppalaisen lähestymistavan.² Komissio sitoutui 19. helmikuuta 2020 antamassaan valkoisessa kirjassa tekoälystä³ edistämään tekoälyn käyttöönottoa ja puuttumaan joihinkin sen käyttötarkoituksiin liittyviin riskeihin lisäämällä huippuosaamista ja luottamusta. Valkoiseen kirjaan liitettyssä tekoälyyn liittyvää vastuuta koskevassa kertomuksessa⁴ komissio yksilöi tekoälyyn nykyisten vastuusääntöjen puitteissa liittyvät haasteet. Neuvosto suhtautui 9. kesäkuuta 2020 antamissaan päätelmissä myönteisesti tekoälyä koskevan valkoisen kirjan toimintapoliittisia ehdotuksia koskevaan kuulemiseen ja kehotti komissiota esittämään konkreettisia ehdotuksia. Euroopan parlamentti hyväksyi 20. lokakuuta 2020 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', 225 artiklan mukaisen valiokunta-aloitteisen lainsäädäntöpäätöslauselman, jossa komissiota pyydettiin hyväksymään ehdotus SEUT-sopimuksen 114 artiklaan perustuvasta tekoälyä koskevasta siviilioikeudellisen vastuun järjestelmästä.⁵

Nykyiset, erityisesti tuottamukseen perustuvat kansalliset vastuusäännöt eivät sovellu tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen aiheuttamia vahinkoja koskevien korvausvaateiden käsittelyyn. Tällaisten sääntöjen mukaan uhrin on todistettava, että vahingon aiheuttanut henkilö on toiminut sääntöjenvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuutensa. Tekoälyn erityispiirteet, kuten monimutkaisuus, itsenäisyys ja läpinäkymättömyys (niin sanottu musta laatikko -vaikutus), voivat tehdä vastuussa olevan henkilön yksilöimisestä ja vahingonkorvausvaateen hyväksymiseen tarvittavien vaatimusten täyttymisen todistamisesta uhreille vaikeaa tai kohtuuttoman kallista. Vahingonkorvausta vaativille uhreille voi erityisesti aiheutua hyvin korkeita aloituskustannuksia, ja oikeudenkäynnit ovat huomattavasti pidempiä verrattuna tapauksiin, joissa ei ole kyse tekoälystä. Tämä voi kokonaan estää uhreja vaatimasta korvausta. Myös Euroopan

¹ European enterprise survey on the use of technologies based on AI, Ipsos 2020, loppuraportti, s. 58 (<https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/f089bbae-f0b0-11ea-991b-01aa75ed71a1>).

² https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_fi.pdf

³ Valkoinen kirja tekoälystä – Eurooppalainen lähestymistapa huippuosaamiseen ja luottamukseen, 19.2.2020, COM(2020) 65 final.

⁴ Komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle – Kertomus tekoälyn, esineiden internetin ja robotiikan vaikutuksista turvallisuuteen ja vastuuvälvollisuuteen, 19.2.2020, COM(2020) 64 final.

⁵ Euroopan parlamentin päätöslauselma 20. lokakuuta 2020 suosituksista komissiolle tekoälyä koskevasta siviilioikeudellisen vastuun järjestelmästä (2020/2014(INL)).

parlamentti on maininnut nämä huolenaiheet 3. toukokuuta 2022 antamassaan päätöslauselmassa tekoälystä digitaalisella aikakaudella.⁶

Jos uhri nostaa kanteen, kansalliset tuomioistuimet, jotka joutuvat pohtimaan tekoälyn erityispiirteitä, voivat mukauttaa tapaa, jolla ne soveltavat olemassa olevia sääntöjä, tapauskohtaisesti saadakseen aikaan uhrille oikeudenmukaisen tuloksen. Tämä aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta. Yritysten on vaikea ennustaa, miten voimassa olevia vastuusääntöjä sovelletaan, ja siten arvioida ja vakuuttaa vastuuriskinsä. Vaikutus kasvaa rajatylittävää kauppaa harjoittavien yritysten kohdalla, koska epävarmuus ulottuu eri lainkäyttöalueille. Se vaikuttaa erityisesti pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yrityksiin), jotka eivät voi tukeutua yrityksen sisäiseen oikeudelliseen asiantuntemukseen tai pääomavarantoihin.

Kansalliset tekoälystrategiat osoittavat, että useat jäsenvaltiot harkitsevat tai suunnittelevat jo konkreettisesti tekoälyä koskevaan siviilioikeudelliseen vastuuseen liittyviä lainsäädäntötoimia. Näin ollen on odotettavissa, että jos EU ei toimi, jäsenvaltiot mukauttavat kansalliset vastuusääntönsä tekoälyn haasteisiin. Tämä lisää pirstaloitumista ja koko EU:n alueella toimivien yritysten kustannuksia.

Tähän ehdotukseen liitetyn vaikutustenarvioinnin pohjana ollut avoin julkinen kuuleminen vahvisti edellä kuvatut ongelmat. Kansalaisten mielestä musta laatikko -vaikutus voi vaikeuttaa uhrin mahdollisuuksia todistaa tuottamus ja syy-yhteys. Voi myös olla epävarmaa, miten tuomioistuimet tulkitsevat ja soveltavat voimassa olevia kansallisia vastuusääntöjä tekoälyä koskevissa tapauksissa. Lisäksi kuuleminen osoitti kansalaisten olevan huolissaan siitä, miten yksittäisten jäsenvaltioiden käynnistämät vastuusääntöjen mukauttamista koskevat lainsäädäntötoimet ja niistä johtuva pirstaloituminen vaikuttaisivat yrityksille, erityisesti pk-yrityksille, aiheutuviin kustannuksiin, mikä haittaisi tekoälyn käyttöönottoa unionin laajuisesti.

Näin ollen tämän ehdotuksen tavoitteena on edistää luotettavan tekoälyn käyttöönottoa, jotta voitaisiin hyödyntää kaikki sen sisämarkkinoille tuomat edut. Tämä tapahtuu varmistamalla, että tekoälyn aiheuttamien vahinkojen uhrit saavat samantasoisien suojan kuin tuotteiden aiheuttamien vahinkojen uhrit yleensä. Se myös vähentää tekoälyä kehittävien tai käyttävien yritysten oikeudellista epävarmuutta niille mahdollisesti aiheutuvasta vastuusta. Näin voidaan myös välttää se, että eri jäsenvaltioiden siviilioikeudellista vastuuta koskevia sääntöjä mukautettaisiin tekoälyn vaatimuksiin eri tavoin.

• **Yhdenmukaisuus muiden alaa koskevien politiikkojen säännösten kanssa**

Ehdotus on osa toimenpidepakettia, jolla tuetaan tekoälyn käyttöönottoa Euroopassa edistämällä huippuosaamista ja luottamusta. Paketti koostuu kolmesta toisiaan täydentävästä toimintalinjasta:

- lainsäädäntöehdotuksesta, jossa vahvistetaan tekoälyjärjestelmiä koskevat horisontaaliset säännöt (tekoälysäädös)⁷

⁶ Euroopan parlamentin päätöslauselma 3. toukokuuta 2022 – Tekoäly digitaalisella aikakaudella (2020/2266(INI)).

- alakohtaisten ja horisontaalisten tuoteturvallisuussäntöjen tarkistamisesta
- EU:n säännöistä, joiden avulla käsitellään tekoälyjärjestelmiin liittyviä vastuukysymyksiä.

Tekoälysäädöstä koskevassa ehdotuksessa komissio on ehdottanut sääntöjä, joilla pyritään vähentämään turvallisuusriskejä ja suojaamaan perusoikeuksia. Turvallisuus ja vastuu ovat saman kolikon kaksi eri puolta: niillä on merkitystä eri ajankohtina ja ne tukevat toisiaan. Vaikka turvallisuuden takaamista ja perusoikeuksien suojaamista koskevat säännöt vähentävät riskejä, ne eivät poista niitä kokonaan.⁸ Jos tällainen riski toteutuu, vahinkoja voi edelleen tapahtua. Tällaisissa tapauksissa sovelletaan tämän ehdotuksen mukaisia vastuusääntöjä.

Tehokkaat vastuusäännöt tarjoavat myös taloudellisen kannustimen noudattaa turvallisuussääntöjä ja auttavat siten estämään vahingon syntymistä.⁹ Lisäksi tällä ehdotuksella edistetään tekoälysäädöksessä asetettujen suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä koskevien vaatimusten täytäntöönpanoa, koska näiden vaatimusten noudattamatta jättäminen on tärkeä todistustaakan keventämistä edistävä tekijä. Ehdotus on myös yhdenmukainen ehdotettujen yleisten¹⁰ ja alakohtaisten tuoteturvallisuussäntöjen kanssa, joita sovelletaan tekoälyä hyödyntäviin konetuotteisiin¹¹ ja radiolaitteisiin¹².

Komissio soveltaa tekoälypolitiikassaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa vastuuseen ehdottamalla mukautuksia tuotevastuudirektiivin mukaiseen tuottajan vastuuseen viollisista tuotteista sekä tämän ehdotuksen mukaista kohdennettua yhdenmukaistamista. Nämä kaksi toimintapoliittista aloitetta liittyvät läheisesti toisiinsa ja muodostavat paketin, koska niiden soveltamisalaan kuuluvat vaateet koskevat eri vastuutyyppisiä. Tuotevastuudirektiivi kattaa tuottajan tuottamuksesta riippumattoman vastuun viollisista tuotteista ja edellyttää korvauksen suorittamista tiettytyyppisistä vahingoista, joista kärsivät pääasiassa yksityishenkilöt. Tämä ehdotus puolestaan kattaa kansalliset korvausvaateet, jotka perustuvat yleensä kenen tahansa henkilön tuottamukseen ja joiden tarkoituksena on korvata kaikenlaisia vahinkoja kaikenlaisille uhreille. Ehdotukset täydentävät toisiaan ja muodostavat kokonaisuutena tehokkaan siviilioikeudellisen vastuujärjestelmän.

Yhdessä nämä säännöt lisäävät luottamusta tekoölyyn (ja muuhun digitaalitekнологiaan) varmistamalla, että uhrit saavat riittävät korvaukset, jos vahinkoja sattuu tekoälysäädöksen ja muiden turvallisuussäntöjen ennaltaehkäisevistä vaatimuksista huolimatta.

• Yhdenmukaisuus unionin muiden politiikkojen kanssa

⁷ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä (tekoälysäädös) (COM(2021) 206 final).

⁸ Tekoälysäädöksessä kielletään nimenomaisesti vain pieni määrä tekoälyn käyttötarkoituksia.

⁹ Komission yksiköiden valmisteluasiakirja SWD(2021) 84 final, tekoälysäädökseen liittyvä vaikutustenarviointi, s. 88.

¹⁰ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yleisestä tuoteturvallisuudesta (COM(2021) 346 final).

¹¹ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi konetuotteista (COM(2021) 202 final).

¹² Komission delegoitu asetukset (EU) 2022/30 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/53/EU täydentämisestä sen 3 artiklan 3 kohdan d, e ja f alakohdassa tarkoitettujen olennaisten vaatimusten soveltamisen osalta (EUVL L 7, 12.1.2022, s. 6).

Ehdotus on unionin yleisen digitaalistrategian mukainen, koska sillä edistetään ihmisen hyväksi toimivaa teknologiaa, joka on yksi tiedonannossa *Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa*¹³ esitettyjen poliittisten suuntaviivojen ja tavoitteiden kolmesta pääpilarista.

Tässä yhteydessä tällä ehdotuksella pyritään rakentamaan luottamusta tekoälyyn ja lisäämään sen käyttöönottoa. Näin saadaan aikaan synergioita ja täydennetään [kyberresilienssisäädöstä]¹⁴, jolla pyritään myös lisäämään luottamusta digitaalisia elementtejä sisältäviin tuotteisiin vähentämällä kyberhaavoittuvuutta ja suojelemaan paremmin yritys- ja kuluttajakäyttäjiä.

Tämä ehdotus ei vaikuta [digitaalisia palveluja koskevassa säädöksessä (digipalvelusäädöksessä)] vahvistettuihin sääntöihin, jotka tarjoavat kattavan, täysin yhdenmukaistetun kehyksen verkkoalustojen algoritmista päätöksentekoa koskeville huolellisuusvelvoitteille, mukaan lukien säädöksen sisältämä välityspalvelujen tarjoajia koskeva vastuuvapaus.

Lisäksi tämä ehdotus liittyy EU:n datastrategian¹⁵ puitteissa tehtyihin aloitteisiin, koska siinä edistetään tekoälyn käyttöönottoa. Sillä vahvistetaan myös unionin roolia maailmanlaajuisen normien ja standardien muotoilussa ja unionin arvojen ja etujen mukaisen luotettavan tekoälyn edistämisessä.

Ehdotus liittyy epäsuorasti myös Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan¹⁶. Digitaalitekniikat, tekoäly mukaan luettuna, ovat olennaisen tärkeitä mahdollistavia tekijöitä vihreän kehityksen ohjelman kestävyystavoitteiden saavuttamisen kannalta monilla eri aloilla (kuten terveydenhuollossa, liikenteessä, ympäristöalalla ja maataloudessa).

• Tärkeimmät taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset

Direktiivillä edistetään tekoälyn käyttöönottoa. Tekoälyteknologian käyttöönoton ja kehittämisen edellytyksiä sisämarkkinoilla voidaan parantaa merkittävästi estämällä pirstaloituminen ja lisäämällä oikeusvarmuutta yhdenmukaistettujen EU:n tason toimenpiteiden avulla sen sijaan, että vastuusääntöihin tehtäisiin mahdollisesti mukautuksia kansallisella tasolla. Tämän ehdotuksen vaikutustenarvioinnin perustana olevassa taloudellisessa tutkimuksessa¹⁷ todettiin varovaisena arviona, että tekoälyä koskevaa siviilioikeudellista vastuuta koskevilla kohdennetuilla yhdenmukaistamistoimenpiteillä olisi perusskenaarioon verrattuna 5–7 prosentin myönteinen vaikutus asianomaisen rajatylittävän kaupan tuotantoarvoon. Tämä lisäarvo syntyisi erityisesti pirstaloitumisen vähenemisestä ja sidosryhmien vastuuriskeihin liittyvän oikeusvarmuuden lisääntymisestä. Tämä alentaisi sidosryhmien oikeudelliseen tiedonhankintaan/edustukseen, sisäiseen riskinhallintaan ja säännösten noudattamiseen liittyviä kustannuksia, helpottaisi rahoitussuunnittelua ja vakuutustarkoituksessa tehtäviä riskiarvioita sekä mahdollistaisi sen, että yritykset, erityisesti pk-yritykset, voisivat tutkia uusia markkinoita yli rajojen. Niiden EU:n tekoälymarkkinoiden

¹³ Komission tiedonanto – *Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa* (COM(2020) 67 final).

¹⁴ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) (COM(2022) 454 final).

¹⁵ Komission tiedonanto – Euroopan datastrategia (COM(2020) 66 final).

¹⁶ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (COM(2019) 640 final).

¹⁷ Deloitte: Study to support the Commission's IA on liability for artificial intelligence, 2021, jäljempänä 'taloudellinen tutkimus'.

kokonaisarvon perusteella, joihin tässä direktiivissä käsiteltyt vastuuseen liittyvät ongelmat vaikuttavat, direktiivin arvioidaan tuottavan lisämarkkina-arvoa noin 500 miljoonan euron ja noin 1,1 miljardin euron välillä.

Sosiaalisten vaikutusten osalta direktiivillä lisätään yhteiskunnan luottamusta tekoälyteknologioihin ja tehokkaan oikeussuojan saatavuuteen. Se edistää siviilioikeudellista vastuuta koskevaa tehokasta järjestelmää, jossa on otettu huomioon tekoälyn erityispiirteet ja jossa perustellut vahingonkorvausvaateet hyväksytään. Yhteiskunnan luottamuksen lisääminen hyödyttäisi myös kaikkia tekoälyarvoketjun yrityksiä, koska kansalaisten luottamuksen vahvistaminen nopeuttaa tekoälyn käyttöönottoa. Vastuusääntöjen kannustavan vaikutuksen vuoksi vastuuseen liittyvien puutteiden ehkäiseminen hyödyttäisi välillisesti kaikkia kansalaisia myös parantamalla terveyden ja turvallisuuden suojelun tasoa (SEUT-sopimuksen 114 artiklan 3 kohta) ja poistamalla terveysriskien lähteitä (SEUT-sopimuksen 168 artiklan 1 kohta).

Ympäristövaikutusten osalta direktiivin odotetaan myös edistävän asiaan liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden ja päämäärien saavuttamista. Tekoälysovellusten käyttöönotosta on hyötyä ympäristölle. Esimerkiksi prosessien optimoinnissa käytetyt tekoälyjärjestelmät vähentävät prosesseihin liittyvää hävikkiä (mm. vähentämällä tarvittavien lannoitteiden ja torjunta-aineiden määrää tai veden kulutusta tuotoksen pysyessä samana). Direktiivi vaikuttaisi myönteisesti kestävän kehityksen tavoitteisiin myös siksi, että läpinäkyvyyttä, vastuuvellvollisuutta ja perusoikeuksia koskeva tehokas lainsäädäntö ohjaa tekoälyn mahdollisuuksia hyödyttää yksilöitä ja yhteiskuntaa kohti kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

2. OIKEUSPERUSTA, TOISSIJAISUUSPERIAATE JA SUHTEELLISUUSPERIAATE

• Oikeusperusta

Ehdotuksen oikeusperusta on SEUT-sopimuksen 114 artikla, jossa määrätään toimenpiteistä sisämarkkinoiden toteuttamisen ja toiminnan varmistamiseksi.

Ongelmat, joita tällä ehdotuksella pyritään ratkaisemaan, erityisesti oikeudellinen epävarmuus ja oikeudellinen pirstaloituminen, haittaavat sisämarkkinoiden kehittymistä ja muodostavat siten merkittäviä esteitä tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen rajatylittävälle kaupalle.

Ehdotuksessa puututaan esteisiin, jotka johtuvat siitä, että yritykset, jotka haluavat tuottaa, levittää ja käyttää tekoälyä hyödyntäviä tuotteita ja palveluja yli rajojen, ovat epävarmoja siitä, sovelletaanko nykyisiä vastuujärjestelmiä tekoälyn aiheuttamiin vahinkoihin ja miten. Tämä epävarmuus koskee erityisesti jäsenvaltioita, joihin yritykset vievät tuotteitaan ja palveluitaan tai joissa ne käyttävät niitä. Rajatylittävässä tilanteessa sopimuksenulkoiseen vahingonkorvausvastuuseen sovelletaan oletusarvoisesti sen maan lakia, jossa vahinko tapahtuu. Näiden yritysten kannalta on olennaisen tärkeää tuntea asiaankuuluvat vastuuriskit ja pystyä vakuuttamaan itsensä niiden varalta.

Lisäksi näkyvissä on konkreettisia merkkejä siitä, että jotkin jäsenvaltiot harkitsevat yksipuolisia lainsäädäntötoimenpiteitä vastatakseen tekoälyyn liittyviin erityisiin

vastuukysymyksiin. Esimerkiksi Tšekissä¹⁸, Italiassa¹⁹, Maltassa²⁰, Puolassa²¹ ja Portugalissa²² hyväksytyissä tekoälystrategioissa mainitaan vastuun selventämiseen liittyviä aloitteita. Koska jäsenvaltioiden voimassa olevien siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen välillä on suuria eroja, on todennäköistä, että kaikissa kansallisissa tekoälyyn liittyvissä vastuutoimenpiteissä noudatettaisiin voimassa olevia ja toisistaan poikkeavia kansallisia lähestymistapoja, mikä lisäisi oikeudellista pirstaloitumista.

Näin ollen puhtaasti kansallisesti toteutettu vastuusääntöjen mukauttaminen lisäisi tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen käyttöönoton esteitä sisämarkkinoilla sekä pirstaloitumista entisestään.

- **Toissijaisuusperiaate**

Tämän ehdotuksen tavoitteita ei voida saavuttaa asianmukaisesti kansallisella tasolla, koska uudet, keskenään erilaiset kansalliset säännöt lisäisivät oikeudellista epävarmuutta ja pirstaloitumista, mikä aiheuttaisi esteitä tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen käyttöönotolle sisämarkkinoilla. Oikeudellinen epävarmuus vaikuttaisi erityisesti yrityksiin, jotka toimivat rajojen yli, koska se lisäisi oikeudellisen tiedonhankinnan/edustuksen tarvetta, riskinhallintakustannuksia ja tulonmenetyksiä. Samaan aikaan tekoälyn aiheuttamien vahinkojen korvaamista koskevien kansallisten sääntöjen erilaisuus lisäisi yritysten transaktiokustannuksia erityisesti rajatylittävän kaupan yhteydessä ja aiheuttaisi huomattavia sisämarkkinaesteitä. Lisäksi oikeudellinen epävarmuus ja pirstaloituminen vaikuttavat suhteettomasti startup-yrityksiin ja pk-yrityksiin, jotka muodostavat suurimman osan yrityksistä ja tekevät merkittävimmän osan investoinneista merkityksellisillä markkinoilla.

Jos käytössä ei ole tekoälyjärjestelmien aiheuttamien vahinkojen korvaamista koskevia EU:n yhdenmukaistettuja sääntöjä, yhtäältä tekoälyjärjestelmien tarjoajat, toiminnanharjoittajat ja käyttäjät sekä toisaalta vahinkoa kärsineet henkilöt joutuvat toimimaan 27 erilaisen vastuujärjestelmän puitteissa, mikä johtaa eritasoiseen suojaan ja vääristyneeseen kilpailuun eri jäsenvaltioiden yritysten välillä.

EU:n tason yhdenmukaistetuilla toimenpiteillä parannettaisiin merkittävästi tekoälyteknologian käyttöönoton ja kehittämisen edellytyksiä sisämarkkinoilla estämällä pirstaloituminen ja lisäämällä oikeusvarmuutta. Tämä lisäarvo syntyisi erityisesti pirstaloitumisen vähenemisestä ja sidosryhmien vastuuriskeihin liittyvän oikeusvarmuuden lisääntymisestä. Lisäksi vain EU:n toimilla voidaan johdonmukaisesti saavuttaa toivottu vaikutus, joka on kuluttajien luottamuksen lisääminen tekoälyä hyödyntäviin tuotteisiin ja palveluihin, ehkäisemällä tekoälyn erityispiirteisiin liittyvät vastuuongelmat sisämarkkinoilla. Näin varmistettaisiin kaikkien uhrien (yksityishenkilöiden ja yritysten) suojelun

¹⁸ Tšekin kansallinen tekoälystrategia, 2019: https://www.mpo.cz/assets/en/guidepost/for-the-media/press-releases/2019/5/NAIS_eng_web.pdf; AI Watch: ”National strategies on Artificial Intelligence – A European perspective”, vuoden 2021 painos – YTK:n ja OECD:n raportti: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/619fd0b5-d3ca-11eb-895a-01aa75ed71a1>, s. 41.

¹⁹ 2025 Strategia per l’innovazione tecnologica e la digitalizzazione del Paese: <https://assets.innovazione.gov.it/1610546390-midbook2025.pdf>

²⁰ Deloitte: Study to support the Commission’s IA on liability for artificial intelligence, 2021, s. 96.

²¹ Ks. Polityka Rozwoju Sztucznej. Inteligencji w Polsce na lata 2019 – 2027 (Tekoälyn kehittämistä Puolassa koskeva toimintapolitiikka vuosiksi 2019–2027) (www.gov.pl/attachment/0aa51cd5-b934-4bcb-8660-bfecb20ea2a9), s. 102–103.

²² AI Portugal 2030: https://www.incode2030.gov.pt/sites/default/files/julho_incode_brochura.pdf; AI Watch, mainittu julkaisu, s. 113.

yhdenmukainen (vähimmäis-)taso ja yhdenmukaiset kannustimet vahinkojen ehkäisemiseksi ja vastuuvollisuuden varmistamiseksi.

- **Suhteellisuusperiaate**

Ehdotus perustuu vaiheittaiseen lähestymistapaan. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteet saavutetaan mahdollisimman vähän invasiivisella lähestymistavalla, ja toisessa vaiheessa arvioidaan uudelleen tarvetta tiukempiin tai laajempiin toimenpiteisiin.

Ensimmäinen vaihe rajoittuu todistustaakkaa koskeviin toimenpiteisiin havaittujen tekoälykohtaisten ongelmien ratkaisemiseksi. Se perustuu kansallisiin sääntöihin tällä hetkellä sisältyviin vastuun aineellisiin edellytyksiin, kuten syy-yhteyteen tai tuottamukseen, mutta siinä keskitytään näyttöön perustuviin kohdennettuihin toimenpiteisiin, joilla varmistetaan, että uhreilla on sama suojelun taso kuin tapauksissa, joihin ei liity tekoälyjärjestelmien myötävaikutusta. Lisäksi kansallisessa lainsäädännössä todistustaakan keventämiseksi käytettävissä olevista eri välineistä²³ on tässä ehdotuksessa päätetty käyttää kumottavissa olevia olettamia, koska ne ovat vähiten interventionistinen väline. Tällaiset oletamat ovat yleinen osa kansallisia vastuujärjestelmiä, ja ne tasapainottavat kantajien ja vastaajien etuja. Samalla ne on suunniteltu kannustamaan nykyisten unionin tai kansallisella tasolla säädettyjen huolellisuusvelvoitteiden noudattamiseen. Ehdotus ei johda todistustaakan kääntymiseen, jotta ei lisittäisi tekoälyjärjestelmien tarjoajiin, toiminnanharjoittajiin ja käyttäjiin kohdistuvia vastuuriskejä, jotka voisivat haitata innovointia ja vähentää tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen käyttöönottoa.

Ehdotukseen sisältyvällä toisella vaiheella varmistetaan, että arvioitaessa ensimmäisen vaiheen vaikutusta uhrien suojaamiseen ja tekoälyn käyttöönottoon otetaan huomioon tuleva teknologian, sääntelyn ja oikeuskäytännön kehitys arvioitaessa uudelleen tarvetta yhdenmukaistaa korvausvaatimusten tai muiden vastuuvaateisiin liittyvien välineiden muita osatekijöitä, myös tilanteissa, joissa objektiivinen vastuu olisi tarkoituksenmukaisempi, kuten Euroopan parlamentti on todennut. Tällaisessa arvioinnissa tarkasteltaisiin todennäköisesti myös sitä, olisiko tällainen yhdenmukaistaminen yhdistettävä pakolliseen vakuutukseen vaikuttavuuden varmistamiseksi.

- **Välineen valinta**

Tämän ehdotuksen täytäntöön panemiseksi sopivin väline on direktiivi, koska se tarjoaa toivotun yhdenmukaistamisvaikutuksen ja oikeusvarmuuden sekä jouston, jonka avulla jäsenvaltiot voivat sisällyttää yhdenmukaistetut toimenpiteet kansallisiin vastuujärjestelmiinsä kitkattomasti.

Pakollinen väline estäisi täytäntöönpanon puutteellisuudesta tai laiminlyömisestä johtuvat suojelun puutteet. Vaikka ei-sitovalla välineellä puututtaisiin kansallisiin järjestelmiin kevyemmin, se ei todennäköisesti ratkaisisi havaittuja ongelmia tehokkaasti. Ei-sitovien välineiden täytäntöönpanoastetta on vaikea ennustaa, eikä ole riittävästi viitteitä siitä, että suosituksen vakuuttava vaikutus olisi riittävän vahva, jotta kansallisia lakeja mukautettaisiin yhdenmukaisesti.

Tämä vaikutus on vieläkin epätodennäköisempi yksityisoikeudellisten toimenpiteiden kohdalla, ja sopimuksenulkoista vastuuta koskevat säännöt kuuluvat niihin. Tälle alalle ovat

²³ Ensimmäisessä objektiivinen vastuu, todistustaakan kääntäminen tai todistustaakan keventäminen joko kumottavissa olevien olettamien tai sellaisten olettamien muodossa, jotka eivät ole kumottavissa.

ominaisia pitkät oikeudelliset perinteet, joiden vuoksi jäsenvaltiot ovat haluttomia pyrkimään yhteensovitettuun uudistukseen, ellei niillä ole kannustimena selkeitä mahdollisuuksia sisämarkkinaetuihin sitovan EU:n välineen puitteissa tai tarvetta mukautua digitaalitalouden uusiin teknologioihin.

Jäsenvaltioiden vastuukehysten väliset merkittävät erot ovat toinen syy siihen, että suositusta ei todennäköisesti pantaisi täytäntöön yhdenmukaisesti.

1. JÄLKIARVIOINTIEN, SIDOSRYHMIEN KUULEMISTEN JA VAIKUTUSTENARVIOINTIEN TULOKSET

• Sidosryhmien kuuleminen

Sidosryhmien laaja osallistuminen on pyritty varmistamaan ehdotuksen koko toimintapoliittisen syklin ajan laajan kuulemisstrategian avulla. Kuulemisstrategia perustui sekä julkisiin että useisiin kohdennettuihin kuulemisiin (webinaareihin ja kahdenvälisiin keskusteluihin yritysten ja eri organisaatioiden kanssa).

Tekoälyä koskevasta valkoisesta kirjasta järjestettyyn julkiseen kuulemiseen sekä turvallisuutta ja vastuuta koskevaan komission kertomukseen sisältyneiden vastuuta koskevien alustavien kysymysten jälkeen järjestettiin 18.10.2021–10.1.2022 erityinen julkinen verkkokuuleminen, jossa kerättiin näkemyksiä monilta eri sidosryhmiltä, kuten kuluttajilta, kansalaisjärjestöiltä, toimialajärjestöiltä, yrityksiltä, pk-yritykset mukaan lukien, ja viranomaisilta. Analysoituaan saadut vastaukset komissio julkaisi tiivistelmän tuloksista ja yksittäiset vastaukset verkkosivustollaan²⁴.

Vastauksia saatiin yhteensä 233. Vastaaajia oli 21 jäsenvaltiosta ja lisäksi kolmansista maista. Kaiken kaikkiaan suurin osa sidosryhmistä oli samaa mieltä todistustaakkaan, oikeudelliseen epävarmuuteen ja pirstaloitumiseen liittyvistä ongelmista ja kannatti EU:n tason toimia.

EU:n kansalaiset, kuluttajajärjestöt ja akateemiset laitokset kannattivat erittäin vahvasti sitä, että EU:n on ryhdyttävä toimiin todistustaakan uhreille aiheuttamien ongelmien helpottamiseksi. Vaikka yritykset myönsivät vastuusääntöjen soveltamiseen liittyvän epävarmuuden kielteiset vaikutukset, ne olivat varovaisempia ja pyysivät kohdennettuja toimenpiteitä innovoinnin rajoittamisen välttämiseksi.

Toimintavaihtoehtoista muodostui samankaltainen kuva. EU:n kansalaiset, kuluttajajärjestöt ja akateemiset laitokset kannattivat voimakkaasti todistustaakkaa koskevia toimenpiteitä ja tuottamuksesta riippumattoman vastuun (niin kutsuttu objektiivinen vastuu) yhdenmukaistamista yhdistettynä pakolliseen vakuutukseen. Toimintavaihtoehtojen suhteen yritysten näkemykset jakautuivat laajemmalle, ja erot johtuivat osittain niiden koosta. Suurin osa yritys vastaajista piti objektiivista vastuuta suhteettomana. Todistustaakan keventämisen yhdenmukaistaminen sai enemmän kannatusta erityisesti pk-yritysten keskuudessa. Yritykset varoittivat kuitenkin todistustaakan siirtämisestä kokonaan.

Tästä syystä parhaaksi arvioitu toimintavaihtoehto kehitettiin ja sitä tarkennettiin sidosryhmiltä koko vaikutustenarviointiprosessin aikana saadun palautteen perusteella, jotta

²⁴ Saatavilla osoitteessa <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12979-Civil-liability-adapting-liability-rules-to-the-digital-age-and-artificial-intelligence/public-consultation_fi>

kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien esittämät tarpeet ja huolenaiheet voitiin ottaa tasapuolisesti huomioon.

- **Asiantuntijatiedon keruu ja käyttö**

Ehdotus perustuu neljän vuoden analyysiin ja sidosryhmien, kuten tutkijoiden, yritysten, kuluttajajärjestöjen, jäsenvaltioiden ja kansalaisten, tiiviiseen osallistumiseen. Valmistelutyö aloitettiin vuonna 2018 perustamalla vastuuta ja uusia teknologioita käsittelevä asiantuntijaryhmä (uusia teknologioita käsittelevä kokoonpano). Asiantuntijaryhmä laati marraskuussa 2019 raportin²⁵, jossa arvioitiin haasteita, joita tekoälyn tiettyihin ominaispiirteisiin liittyy siviilioikeudellista vastuuta koskevien kansallisten sääntöjen kannalta.

Asiantuntijaryhmän raportin tietoja täydennettiin kolmella ulkoisella lisätutkimuksella. Ne olivat

- vertaileva oikeudellinen tutkimus, joka perustui EU:n vahingonkorvaussäädösten vertailevaan oikeudelliseen analyysiin ja jossa keskityttiin tekoälyn liittyviin keskeisiin kysymyksiin²⁶
- käyttäytymistaloudellinen tutkimus vastuujärjestelmän kohdennettujen mukautusten vaikutuksista kuluttajien päätöksentekoon, erityisesti heidän luottamukseensa ja halukkuuteensa ottaa käyttöön tekoälyä hyödyntäviä tuotteita ja palveluja²⁷
- taloudellinen tutkimus²⁸, joka kattoi useita kysymyksiä: tekoälysovellusten uhrien kohtaamat haasteet vahingonkorvauksen saamisessa verrattuna muista kuin tekoälyä hyödyntävistä laitteista aiheutuvien vahinkojen uhreihin; ovatko yritykset epävarmoja nykyisten vastuusääntöjen soveltamisesta tekoälyn liittyvään toimintaansa ja missä määrin ja voiko oikeudellisen epävarmuuden vaikutus estää investointeja tekoälyn; vähentäisikö kansallisen vastuulainsäädännön pirstaloituminen edelleen tekoälysovellusten ja -palvelujen sisämarkkinoiden tehokkuutta, vähentäisikö kansallisen vastuun tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistaminen EU:n lainsäädännön avulla näitä ongelmia ja missä määrin ja helpottaisiko se tekoälyteknologian yleistä käyttöönottoa EU:n yritysissä.

- **Vaikutustenarviointi**

Sääntelyn parantamista koskevan politiikkansa mukaisesti komissio teki tätä ehdotusta koskevan vaikutustenarvioinnin, jota komission sääntelyntarkastelulautakunta tarkasteli.

²⁵ Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies, marraskuu 2019, <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/1c5e30be-1197-11ea-8c1f-01aa75ed71a1/language-fi>

²⁶ Karner/Koch/Geistfeld: Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence, 2021, <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/8a32ccc3-0f83-11ec-9151-01aa75ed71a1/language-fi>

²⁷ Kantar: Behavioural Study on the link between challenges of Artificial Intelligence for Member States' civil liability rules and consumer attitudes towards AI-enabled products and services, loppuraportti 2021.

²⁸ Deloitte: Study to support the Commission's Impact Assessment on liability for artificial intelligence, 2021.

Sääntelyntarkastelulautakunta antoi siitä 6. huhtikuuta 2022 pidetyssä kokouksessaan myönteisen lausunnon, jossa esitettiin huomautuksia.

Vaikutustenarvioinnissa tarkasteltiin kolmea eri toimintavaihtoehtoa:

Toimintavaihtoehto 1: kolme toimenpidettä todistustaakan keventämiseksi niiden uhrien kohdalla, jotka yrittävät osoittaa korvausvaateensa olevan perusteltu.

Toimintavaihtoehto 2: vaihtoehdon 1+ mukaiset toimenpiteet sekä sellaisiin tekoälyn käyttötarkoituksiin, joilla on erityinen riskiprofiili, sovellettavien objektiivista vastuuta koskevien sääntöjen yhdenmukaistaminen yhdistettynä pakolliseen vakuutukseen.

Toimintavaihtoehto 3: vaiheittainen lähestymistapa, joka koostuu seuraavista:

- ensimmäinen vaihe: vaihtoehdon 1 mukaiset toimenpiteet
- toinen vaihe: uudelleentarkastelumekanismi, jonka avulla arvioidaan uudelleen erityisesti tarvetta yhdenmukaistaa sellaisiin tekoälyn käyttötarkoituksiin, joilla on erityinen riskiprofiili, sovellettava objektiivinen vastuu (mahdollisesti yhdistettynä pakolliseen vakuutukseen).

Toimintavaihtoehtoja vertailtiin monikriteerianalyysillä, jossa otettiin huomioon niiden vaikuttavuus, tehokkuus, yhdenmukaisuus ja oikeasuhteisuus. Monikriteeri- ja herkkyysoanalyysin tulokset osoittavat, että toimintavaihtoehto 3 eli tekoälyn liittyvien vaateiden todistustaakan keventäminen sekä objektiivista vastuuta koskeva kohdennettu uudelleentarkastelu, johon mahdollisesti yhdistetään pakollinen vakuutus, saa eniten pisteitä ja on siksi parhaaksi arvioitu toimintavaihtoehto tämän ehdotuksen täytäntöön panemiseksi.

Parhaaksi arvioidulla toimintavaihtoehdolla varmistettaisiin, että tekoälyä hyödyntävistä tuotteista ja palveluista aiheutuneiden vahinkojen uhrin (luonnolliset henkilöt, yritykset ja muut julkiset tai yksityiset tahot) saavat vähintään yhtä hyvän suojan kuin perinteiseen teknologiaan liittyvien vahinkojen uhrin. Se lisäisi luottamusta tekoälyyn ja edistäisi sen käyttöönottoa.

Lisäksi vaihtoehto vähentäisi oikeudellista epävarmuutta ja ehkäisisi pirstaloitumista, mikä auttaisi yrityksiä – ennen kaikkea pk-yrityksiä –, jotka haluavat hyödyntää EU:n sisämarkkinoiden koko potentiaalin ottamalla käyttöön tekoälyä hyödyntäviä tuotteita ja palveluja yli rajojen. Parhaaksi arvioitu toimintavaihtoehto luo myös paremmat edellytykset sille, että vakuutuksenantajat voivat tarjota tekoälyyn liittyvälle toiminnalle vakuutussuojan, mikä on ratkaisevan tärkeää yrityksille, erityisesti pk-yrityksille, jotta ne voivat hallita riskejään. Arvioiden mukaan parhaaksi arvioitu toimintavaihtoehto nimittäin lisäisi tekoälymarkkinoiden arvoa EU-27:ssä vähintään noin 500 miljoonaa euroa ja enintään noin 1,1 miljardia euroa vuonna 2025.

• Perusoikeudet

Yksi siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen tärkeimmistä tehtävistä on varmistaa, että vahinkoa kärsineet voivat hakea korvausta. Koska nämä säännöt takaavat asianmukaisen korvauksen, ne auttavat suojaamaan oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen (EU:n perusoikeuskirjan, jäljempänä 'perusoikeuskirja', 47 artikla) sekä kannustavat mahdollisesti vastuussa olevia henkilöitä ehkäisemään vahinkoja vastuun välttämiseksi.

Tällä ehdotuksella komissio pyrkii varmistamaan, että tekoälyn aiheuttamien vahinkojen uhreilla on siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen nojalla sama suojelun taso kuin ilman tekoälyn myötävaikutusta aiheutuneiden vahinkojen uhreilla. Ehdotuksella mahdollistetaan perusoikeuksien tehokas yksityinen täytäntöönpano ja säilytetään oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin silloin, kun nimenomaan tekoälyyn liittyvät riskit ovat toteutuneet. Ehdotus auttaa erityisesti suojelemaan joitakin tärkeimpiä perusoikeuksia, kuten oikeutta elämään (perusoikeuskirjan 2 artikla), oikeutta ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen (3 artikla) ja omistusoikeutta (17 artikla). Lisäksi uhrin voivat kunkin jäsenvaltion siviilioikeudellisesta järjestelmästä ja perinteistä riippuen vaatia korvausta muihin oikeudellisiin etuihin kohdistuneista vahingoista, kuten henkilökohtaisen ihmisarvon (perusoikeuskirjan 1 ja 4 artikla), yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamisen (7 artikla), oikeuden yhdenvertaisuuteen (20 artikla) ja syrjimättömyyden (21 artikla) loukkauksista.

Ehdotuksella myös täydennetään komission tekoälypolitiikan muita osa-alueita, jotka perustuvat ennalta ehkäiseviin sääntely- ja valvontavaatimuksiin, joilla pyritään suoraan välttämään perusoikeuksien loukkauksia (kuten syrjintää). Tällaisia vaatimuksia on annettu tekoälysäädöksessä, yleisessä tietosuojasäädöksessä, digipalvelusäädöksessä sekä syrjimättömyyttä ja yhdenvertaista kohtelua koskevassa EU:n lainsäädännössä. Toisaalta ehdotuksella ei luoda eikä yhdenmukaisteta sellaisten yhteisöjen huolellisuusvelvoitteita tai vastuuta, joiden toimintaa kyseisillä säädöksillä säännellään, eikä sillä siten luoda uusia korvausvaateita eikä vaikuteta näiden muiden säädösten mukaisiin vastuuvapautuksiin. Ehdotuksella ainoastaan kevennetään tekoälyjärjestelmien aiheuttamien vahinkojen uhrien todistustaakkaa sellaisten vaateiden yhteydessä, jotka voivat perustua kansalliseen lainsäädäntöön tai näihin muihin EU:n säädöksiin. Täydentämällä näitä muita osa-alueita ehdotuksella suojataan uhrin oikeutta yksityisoikeuden mukaiseen korvaukseen, mukaan lukien korvaus perusoikeuksien loukkauksista.

4. TALOUSARVIOVAIKUTUKSET

Tällä ehdotuksella ei ole vaikutuksia Euroopan unionin talousarvioon.

5. LISÄTIEDOT

- **Täytäntöönpanosuunnitelmat ja seuranta, arviointi, seurantaohjelma ja kohdennettu uudelleentarkastelu**

Ehdotuksessa esitetään vaiheittaista lähestymistapaa. Varmistaakseen, että toisessa vaiheessa toteutettavaa kohdennettua uudelleentarkastelua varten on saatavilla riittävästi näyttöä, komissio laatii seurantasuunnitelman, jossa esitetään yksityiskohtaisesti, miten ja kuinka usein tietoja ja muuta tarvittavaa näyttöä kerätään.

Seurantamekanismi voisi kattaa seuraavantyyppiset tiedot ja näytön:

- jäsenvaltioiden raportointi ja tietojen jakaminen todistustaakan keventämiseksi toteutettavien toimenpiteiden soveltamisesta kansallisissa oikeudellisissa tai tuomioistuinten ulkopuolisissa riidanratkaisumenettelyissä
- komission tai markkinavalvontaviranomaisten tekoälysäädöksen (erityisesti 62 artiklan) tai muiden asiaankuuluvien välineiden nojalla keräämät tiedot
- tekoälysäädöksen arvioinnissa käytettävät tiedot ja analyysit sekä komission kyseisen säädöksen täytäntöönpanosta laatimat kertomukset
- tiedot ja analyysit, joita käytetään ”vanhan lähestymistavan” mukaisen turvallisuuslainsäädännön mukaisten tulevien politiikkatoimien arvioinnissa

sen varmistamiseksi, että unionin markkinoille saatetut tuotteet täyttävät korkeat terveys-, turvallisuus- ja ympäristövaatimukset,

- tiedot ja analyysit, joiden perusteella komissio laatii kertomuksen liikennevakuutusdirektiivin soveltamisesta teknologian kehitykseen (erityisesti itsenäisiin ja puoli-itsenäisiin ajoneuvoihin) direktiivin 28 c artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla.

• Ehdotukseen sisältyvien säännösten yksityiskohtaiset selitykset

1. KOHDE JA SOVELTAMISALA (1 ARTIKLA)

Ehdotetun direktiivin tarkoituksena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa asettamalla yhdenmukaiset vaatimukset tietyille sopimuksenulkoisen siviilioikeudellisen vastuun näkökohdille tekoälyjärjestelmien myötävaikutuksella aiheutuneiden vahinkojen osalta. Se on jatkoktoimi Euroopan parlamentin päätöslauselmalle 2020/2014(INL), ja sillä mukautetaan yksityisoikeutta digitaalitalouteen siirtymisen tarpeisiin.

Sopivien oikeudellisten välineiden valikoima on rajallinen, kun otetaan huomioon todistustaakkakysymyksen luonne ja tekoälyn erityispiirteet, joihin liittyy ongelmia nykyisten vastuusääntöjen kannalta. Tältä osin tällä direktiivillä kevennetään todistustaakkaa hyvin kohdennetulla ja oikeasuhteisella tavalla todisteiden esittämisen ja kumottavissa olevien olettamien avulla. Siinä säädetään vahingonkorvausta hakevien mahdollisuudesta saada suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä koskevia tietoja, jotka on tallennettava/dokumentoitava tekoällysäädöksen mukaisesti. Lisäksi kumottavissa olevat oletamat antavat tekoälyjärjestelmien aiheuttamista vahingoista korvausta hakeville kohtuullisemman todistustaakan ja mahdollisuuden saada perustellut korvausvaateet hyväksytyä.

Tällaiset välineet eivät ole uusia; niitä on käytössä kansallisissa lainsäädäntöjärjestelmissä. Näin ollen näistä kansallisista välineistä on hyötyä pohdittaessa, miten tekoälyyn nykyisten vastuusääntöjen puitteissa liittyviä ongelmia voidaan ratkaista siten, että eri kansallisiin oikeusjärjestelmiin puututaan mahdollisimman vähän.

Lisäksi kun yrityksiltä kysyttiin kuulemisissa kauaskantoisemmista muutoksista, kuten todistustaakan kääntämisestä tai olettamista, jotka eivät ole kumottavissa, ne suhtautuivat tällaisiin ehdotuksiin kielteisesti. Kohdennetut toimenpiteet todistustaakan keventämiseksi kumottavissa olevien olettamien muodossa katsottiin käytännöllisiksi ja asianmukaisiksi keinoiksi auttaa uhreja täyttämään todistustaakkansa mahdollisimman kohdennetusti ja oikeasuhteisesti.

Direktiivin 1 artiklassa määritellään tämän direktiivin kohde ja soveltamisala: sitä sovelletaan sopimuksenulkoisiin siviilioikeudellisiin korvausvaateisiin, jotka koskevat tekoälyjärjestelmän aiheuttamia vahinkoja, kun tällaiset korvausvaateet esitetään tuottamukseen perustuvaa vastuuta koskevien järjestelmien puitteissa. Tämä tarkoittaa nimenomaan järjestelmiä, joissa säädetään lakisääteisestä velvollisuudesta korvata vahingot, jotka on aiheutettu tahallisesti tai jotka ovat aiheutuneet huolimattomuuden tai laiminlyönnin seurauksena. Direktiivissä säädetty toimenpiteet voivat sopia kitkattomasti nykyisiin siviilioikeudellisiin vastuujärjestelmiin, koska niissä noudatetaan lähestymistapaa, jossa ei puututa 'tuottamuksen' tai 'vahingon' kaltaisten peruskäsitteiden määritelmiin. Näiden käsitteiden merkitys vaihtelee nimittäin huomattavasti jäsenvaltioiden välillä. Näin ollen direktiivi ei siinä käyttöön otettavien olettamien lisäksi vaikuta unionin tai kansallisiin sääntöihin, joilla määritetään esimerkiksi se, millä osapuolella on todistustaakka, mikä varmuusaste vaaditaan todistustaakan osalta tai miten tuottamus määritellään.

Direktiivi ei myöskään vaikuta voimassa oleviin sääntöihin, joilla säännellään vastuun edellytyksiä liikennesektorilla, eikä digipalvelusäädöksessä vahvistettuihin sääntöihin.

Direktiiviä ei sovelleta rikosoikeudelliseen vastuuseen, mutta sitä voidaan soveltaa valtion vastuuseen. Tekoällysäädöksen säännösten soveltamisalaan kuuluvat myös valtion viranomaiset niissä säädettyjen velvoitteiden subjekteina.

Direktiiviä ei sovelleta taannehtivasti vaan ainoastaan sellaisia vahinkoja koskeviin korvausvaateisiin, jotka aiheutuvat sen jälkeen kun direktiivi on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Tämä direktiiviehdotus on hyväksytty yhdessä tuotevastuudirektiivin 85/374/ETY tarkistamista koskevan ehdotuksen kanssa paketissa, jonka tarkoituksena on mukauttaa vastuusääntöjä digiaikaan ja tekoälyyn ja varmistaa näiden kahden toisiaan täydentävän säädöksen tarvittava yhdenmukaistaminen.

2. MÄÄRITELMÄT (2 ARTIKLA)

Direktiivin 2 artiklan määritelmät ovat yhdenmukaiset tekoällysäädöksen määritelmien kanssa.

Direktiivin 2 artiklan 6 kohdan b alakohdassa säädetään, että vahingonkorvausvaateita voivat esittää vahinkoa kärsineen lisäksi henkilöt, jotka ovat vahinkoa kärsineen oikeusseuraajia tai joille oikeudet ovat siirtyneet. Sijaantulo on kolmannen osapuolen (kuten vakuutusyhtiön) olettaa toisen osapuolen laillisesta oikeudesta periä velka tai saada vahingonkorvausta. Tämä tarkoittaa, että henkilöllä on oikeus panna täytäntöön toiselle henkilölle kuuluvat oikeudet omaksi edukseen. Sijaantulo koskisi myös kuolleen uhrin perillisiä.

Lisäksi 2 artiklan 6 kohdan c alakohdassa säädetään, että vahingonkorvauskanteen voi nostaa myös henkilö, joka toimii yhden tai useamman vahinkoa kärsineen osapuolen puolesta unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tämän säännöksen tarkoituksena on antaa tekoälyjärjestelmän vahingoittamille paremmat mahdollisuudet saada vaateensa tuomioistuimen arvioitavaksi myös tapauksissa, joissa yksittäisten kanteiden nostaminen voi vaikuttaa liian kalliilta tai hankalalta tai joissa yhteisten kanteiden avulla voidaan saavuttaa mittakaavaetuja. Jotta tekoälyjärjestelmien aiheuttamien vahinkojen uhrit voisivat vaatia tähän direktiiviin perustuvien oikeuksiensa täytäntöönpanoa edustajakanteilla, direktiivin 6 artiklassa muutetaan direktiivin (EU) 2020/1828 liitettä I.

3. TODISTEIDEN ESITTÄMINEN (3 ARTIKLA)

Direktiivin tarkoituksena on tarjota suuririskisten tekoälyjärjestelmien aiheuttamasta vahingosta korvausta hakeville henkilöille tehokkaat keinot yksilöidä mahdollisesti vastuussa olevat henkilöt ja vaateen kannalta merkitykselliset todisteet. Samalla tällaisten keinojen avulla voidaan sulkea pois virheellisesti yksilöidyt mahdolliset vastaajat, mikä säästää asianosaisten aikaa ja kustannuksia ja vähentää tuomioistuinten käsiteltäväksi tulevien asioiden määrää.

Tältä osin direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että tuomioistuin voi määrätä esittämään asiaankuuluvia todisteita tietyistä suuririskisistä tekoälyjärjestelmistä, joiden epäillään aiheuttaneen vahinkoa. Todisteiden esittämistä koskevat pyynnöt osoitetaan tekoälyjärjestelmän tarjoajalle, henkilölle, johon sovelletaan tekoällysäädöksen 24 artiklassa tai 28 artiklan 1 kohdassa säädettyjä tarjoajan velvollisuuksia, tai käyttäjälle tekoällysäädöksen nojalla. Pyyntöjen tueksi olisi esitettävä tosiseikkoja ja todisteita, jotka riittävät mahdollisen vahingonkorvausvaateen uskottavuuden toteamiseen, ja pyydettyjen todisteiden olisi oltava

vastaanottajien käytettävissä. Pyyntöjä ei voida osoittaa osapuolille, joilla ei ole tekoöllysäädöksen mukaisia velvollisuuksia eikä siten mahdollisuutta saada todisteita.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan kantaja voi pyytää todisteiden esittämistä tarjoajilta tai käyttäjiltä, jotka eivät ole vastaajia, vain jos kaikki kohtuulliset yritykset saada todisteet vastaajalta ovat epäonnistuneet.

Jotta oikeudelliset keinot olisivat tehokkaita, direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa säädetään, että tuomioistuimien voi myös määrätä tällaisten todisteiden säilyttämisestä.

Kuten 3 artiklan 4 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään, tuomioistuimien voi määrätä tällaisesta todisteiden esittämisestä vain siinä määrin kuin on tarpeen vaateen hyväksymiseksi, koska tiedot voivat olla vahinkoa kärsineen henkilön vaateen kannalta ratkaisevia todisteita tekoöljyjärjestelmiin liittyvän vahingon kohdalla.

Rajaamalla esittämis- tai säilyttämisvelvollisuus tarpeellisiin ja oikeasuhteisiin todisteisiin 3 artiklan 4 kohdan ensimmäisessä alakohdassa pyritään varmistamaan oikeasuhteisuus todisteiden esittämisessä eli rajaamaan esittäminen välttämättömään ja estämään yleiset tietopyynnöt.

Lisäksi 3 artiklan 4 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa pyritään tasapainottamaan kantajan oikeudet ja tarve varmistaa, että tällaiseen esittämiseen sovelletaan suoja-toimia, joilla suojellaan kaikkien asianomaisten osapuolten oikeutettuja etuja, kuten liikesalaisuuksia tai luottamuksellisia tietoja.

Samoin 3 artiklan 4 kohdan neljännen alakohdan tarkoituksena on varmistaa, että tietojen esittämis- tai säilyttämismääräyksen kohteena olevalla henkilöllä on käytettävissään asianmukaiset menettelylliset oikeussuojakeinot.

Direktiivin 3 artiklan 5 kohdassa esitetään oletettava huolellisuusvelvoitteen noudattamatta jättämisestä. Tämä on menettelyllinen väline, jolla on merkitystä vain tapauksissa, joissa vahingonkorvausvaateen tosiasiallinen vastaaja kantaa seuraukset siitä, ettei ole noudattanut todisteiden esittämistä tai säilyttämistä koskevaa pyyntöä. Vastaajalla on oikeus kumota tämä olettava. Tässä kohdassa esitetyllä toimenpiteellä pyritään edistämään todisteiden esittämistä mutta myös nopeuttamaan oikeudenkäyntiä.

4. SYY-YHTEYTTÄ KOSKEVA OLETTAMA TUOTTAMUSTAPAUKSESSA (4 ARTIKLA)

Tekoöljyjärjestelmien aiheuttamien vahinkojen osalta tällä direktiivillä pyritään tarjoamaan tehokas perusta korvausvaateelle, joka liittyy tuottamukseen, joka johtuu unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisen huolellisuusvelvoitteen noudattamatta jättämisestä.

Kantajien voi olla haastavaa määrittää syy-yhteys tällaisen laiminlyönnin ja vahingon aiheuttaneen tekoöljyjärjestelmän tuottaman tuotoksen tai sen puuttumisen välillä. Sen vuoksi 4 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan tätä syy-yhteyttä koskeva kohdennettu kumottavissa oleva olettava. Tällainen olettava on vähiten raskas toimenpide, jolla vastataan uhrin kohtuullisen korvauksen tarpeeseen.

Kantajan on osoitettava vastaajan tuottamus sovellettavien unionin tai kansallisten sääntöjen mukaisesti. Tällainen tuottamus voidaan todeta esimerkiksi, jos henkilö on jättänyt noudattamatta huolellisuusvelvoitetta, joka perustuu tekoöllysäädökseen tai muihin unionin tasolla vahvistettuihin sääntöihin, esimerkiksi niihin, joilla säännellään automaattisen seurannan ja päätöksenteon käyttöä alustatyössä tai miehittämättömien ilma-alusten käyttöä. Tuomioistuimien voi myös olettaa tällaisen tuottamuksen sen perusteella, että todisteiden esittämistä tai säilyttämistä koskevaa 3 artiklan 5 kohdan mukaista tuomioistuimen määräystä ei ole noudatettu. Syy-yhteyttä koskevan olettaman käyttöönotto on kuitenkin asianmukaista

vain, jos voidaan pitää todennäköisenä, että kyseinen tuottamus on vaikuttanut kyseiseen tekoälyjärjestelmän tuotokseen tai sen puuttumiseen, mitä voidaan arvioida tapauksen yleisten olosuhteiden perusteella. Samalla kantajan on kuitenkin osoitettava, että vahingon aiheutti tekoälyjärjestelmä (eli sen tuotos tai tuotoksen puuttuminen).

Artiklan 2 ja 3 kohdassa erotetaan toisistaan vaateet, jotka esitetään suuririskisen tekoälyjärjestelmän tarjoajaa tai sellaista henkilöä vastaan, johon sovelletaan tekoälysäädöksen mukaisia tarjoajan velvollisuuksia, ja toisaalta vaateet, jotka esitetään tällaisten järjestelmien käyttäjää vastaan. Tältä osin artiklassa noudatetaan tekoälysäädöksen vastaavia säännöksiä ja asiaankuuluvia edellytyksiä. Kun on kyse 4 artiklan 2 kohtaan perustuvista vaateista, vastaajien kyseisessä kohdassa lueteltujen velvollisuuksien noudattamista on arvioitava myös tekoälysäädöksen mukaisen riskinhallintajärjestelmän ja sen tulosten eli riskinhallintatoimenpiteiden perusteella.

Tekoälysäädöksessä määriteltyjen suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta 4 artiklan 4 kohdassa säädetään syy-yhteyttä koskevasta olettamasta poikkeamisesta tapauksessa, jossa vastaaja osoittaa, että kantaja voi kohtuudella saada riittävästi todisteita ja asiantuntemusta syy-yhteyden osoittamiseksi. Tämä mahdollisuus voi kannustaa vastaajia noudattamaan esittämisvelvollisuuksiaan, tekoälysäädöksessä säädettyjä toimenpiteitä tekoälyn korkean läpinäkyvyytensä varmistamiseksi tai dokumentointia ja kirjaamista koskevia vaatimuksia.

Muiden kuin suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta 4 artiklan 5 kohdassa vahvistetaan syy-yhteyttä koskevan olettamien sovellettavuutta koskeva edellytys, jonka mukaan tuomioistuimen on todettava, että kantajan on kohtuuttoman vaikea todistaa syy-yhteyttä. Tällaisia vaikeuksia on arvioitava tekoälyjärjestelmien tiettyjen ominaispiirteiden, kuten itsenäisyyden ja läpinäkyvyyden, perusteella. Nämä tekevät tekoälyjärjestelmän sisäisen toiminnan selittämisestä käytännössä erittäin vaikeaa, mikä heikentää kantajan kykyä todistaa syy-yhteys vastaajan tuottamuksen ja tekoälyn tuotoksen välillä.

Tapauksissa, joissa vastaaja käyttää tekoälyjärjestelmää henkilökohtaisessa, muussa kuin ammattitoiminnassa, 4 artiklan 6 kohdassa säädetään, että syy-yhteyttä koskevaa olettamaa olisi sovellettava vain, jos vastaaja on olennaisesti puuttunut tekoälyjärjestelmän toimintaedellytyksiin tai jos vastaajaa oli vaadittu määrittämään tekoälyjärjestelmän toimintaedellytykset ja hän olisi pystynyt siihen mutta ei tehnyt sitä. Tämä edellytys perustuu tarpeeseen tasapainottaa vahinkoa kärsineiden ja muiden kuin ammattikäyttäjien etuja siten, että syy-yhteyttä koskevaa olettamaa ei sovelleta tapauksiin, joissa muut kuin ammattikäyttäjät eivät lisää riskiä käytöksellään.

Lopuksi 4 artiklan 7 kohdassa säädetään, että vastaajalla on oikeus kumota 4 artiklan 1 kohtaan perustuva syy-yhteyttä koskeva oletama.

Tällaisilla tehokkailla siviilioikeudellista vastuuta koskevilla säännöillä on se lisäetu, että ne antavat kaikille tekoälyjärjestelmiin liittyvään toimintaan osallistuville lisäkannustimen noudattaa odotettua toimintaansa koskevia velvollisuuksia.

5. ARVIOINTI JA KOHDENNETTU UUELLEENTARKASTELU (5 ARTIKLA)

Erilaisissa kansallisissa oikeusjärjestelmissä säädetään erilaisista objektiivisen vastuun järjestelmistä. Myös Euroopan parlamentti ehdotti 20. lokakuuta 2020 antamassaan valiokunta-aloitteisessa päätöslauselmassa tällaisen unionin tason järjestelmän osatekijöitä, tiettyjä tekoälyä hyödyntäviä teknologioita koskevaa rajoitetun objektiivisen vastuun järjestelmää ja kevennettyä todistustaakkaa tuottamukseen perustuvaa vastuuta koskevien sääntöjen mukaisesti. Julkisissa kuulemisissa korostui myös, että vastaajat (lukuun ottamatta

yrittäjiä, jotka eivät ole pk-yrittäjiä) suosivat tällaista järjestelmää riippumatta siitä, yhdistetäänkö siihen pakollinen vakuutus vai ei.

Ehdotuksessa otetaan kuitenkin huomioon kansallisten oikeusperinteiden väliset erot ja se, että sellaisia tekoälyjärjestelmillä varustettuja tuotteita ja palveluita, jotka voivat vaikuttaa suureen yleisöön ja vaarantaa tärkeitä lakisääteiset oikeudet, kuten oikeuden elämään, terveyteen ja omaisuuteen, ja joihin näin ollen voitaisiin soveltaa objektiivisen vastuun järjestelmää, ei vielä ole laajasti saatavilla markkinoilla.

Käyttöön otetaan seurantaohjelma, jonka tarkoituksena on antaa komissiolle tietoja tekoälyjärjestelmiin liittyvistä vaaratilanteista. Kohdennetussa uudelleentarkastelussa arvioidaan, tarvitaanko lisätoimenpiteitä, kuten objektiivisen vastuun järjestelmän ja/tai pakollisen vakuutuksen käyttöönottoa.

6. DIREKTIIVIN SAATTAMINEN OSAKSI KANSALLISTA LAINSÄÄDÄNTÖÄ (7 ARTIKLA)

Ilmoittaessaan komissiolle tämän direktiivin noudattamiseksi toteutettavista kansallisista täytäntöönpanotoimenpiteistä jäsenvaltioiden olisi toimitettava myös selittävät asiakirjat, joissa annetaan riittävän selkeät ja täsmälliset tiedot ja esitetään kunkin tämän direktiivin säännöksen osalta kansallinen säännös tai kansalliset säännökset, jolla tai joilla varmistetaan sen saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tämä on tarpeen, jotta komissio voi yksilöidä kunkin kansallisen lainsäädännön osaksi saattamista edellyttävän direktiivin säännöksen osalta sen kansallisten täytäntöönpanotoimenpiteiden osan, jolla kansalliseen oikeusjärjestykseen luodaan vastaava oikeudellinen velvoite, riippumatta jäsenvaltioiden valitsemasta muodosta.

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI

sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoölyyn (direktiivi tekoölyyn liittyvästä vastuusta)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 114 artiklan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisjärjestyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon²⁹,

ottavat huomioon alueiden komitean lausunnon³⁰,

noudattavat tavallista lainsäätämisjärjestystä,

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Tekoölyllä tarkoitetaan erilaisia mahdollistavia teknologioita, joilla voidaan edistää monenlaisia etuja talouden ja yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Sillä on suuri potentiaali teknologisen kehityksen kannalta, ja se mahdollistaa uusia liiketoimintamalleja monilla digitaalitalouden aloilla.
- (2) Toisaalta tekoöly voi sen soveltamiseen ja käyttöön liittyvistä olosuhteista riippuen aiheuttaa riskejä ja vahingoittaa unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännöllä suojattuja etuja ja oikeuksia. Tekoölyn käyttö voi esimerkiksi vaikuttaa haitallisesti useisiin perusoikeuksiin, kuten oikeuteen elämään, ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä syrjimättömyyteen ja yhdenvertaiseen kohteluun. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) .../... [tekoöllysäädös]³¹ säädetään vaatimuksista, joiden tarkoituksena on vähentää turvallisuuteen ja perusoikeuksiin kohdistuvia riskejä, kun taas muissa unionin säädöksissä säädetään yleisistä³² ja alakohtaisista tuoteturvallisuussäännöistä, joita sovelletaan myös tekoölyä hyödyntäviin konetuotteisiin³³ ja radiolaitteisiin³⁴. Vaikka tällaisilla vaatimuksilla, joiden

²⁹ EUVL C , , s. .

³⁰ EUVL C , , s. .

³¹ [Ehdotus asetukseksi tekoölyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä (tekoöllysäädös) (COM(2021) 206 final).]

³² [Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yleisestä tuoteturvallisuudesta (COM(2021) 346 final).]

³³ [Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi konetuotteista (COM(2021) 202 final).]

tarkoituksena on vähentää turvallisuuteen ja perusoikeuksiin kohdistuvia riskejä, pyritään ehkäisemään, seuraamaan ja torjumaan riskejä ja siten käsittelemään yhteiskunnallisia huolenaiheita, ne eivät takaa yksilöllistä korvausta niille, jotka ovat kärsineet tekoälystä johtuvia vahinkoja. Voimassa olevissa vaatimuksissa säädetään erityisesti tekoälyjärjestelmiin liittyvistä luvista, tarkastuksista, seurannasta ja hallinnollisista seuraamuksista vahinkojen ehkäisemiseksi. Niissä ei säädetä vahinkoa kärsineen oikeudesta saada korvausta tekoälyjärjestelmän tuottaman tuotoksen tai sen puuttumisen aiheuttamasta vahingosta.

- (3) Kun vahinkoa kärsinyt hakee korvausta kärsimästään vahingosta, jäsenvaltioiden yleisissä tuottamukseen perustuvaa vastuuta koskevista säännöissä edellytetään yleensä, että kyseinen henkilö todistaa mahdollisesti vastuussa olevan henkilön huolimattomuuden tai tahallisesti vahinkoa aiheuttavan teon tai laiminlyönnin ('tuottamuksen') sekä syy-yhteyden kyseisen tuottamuksen ja vahingon välillä. Jos henkilön teon tai laiminlyönnin ja vahingon välillä on tekoälyä, tiettyjen tekoälyjärjestelmien erityispiirteet, kuten läpinäkyttömyys, itsenäinen käyttäytyminen ja monimutkaisuus, voivat kuitenkin aiheuttaa sen, että vahinkoa kärsineen on kohtuuttoman vaikeaa tai jopa mahdotonta täyttää tätä todistustaakkaa. Kohtuuttoman vaikeaa voi olla erityisesti sen osoittaminen, että tietyt syöttötiedot, joista mahdollisesti vastuussa oleva henkilö vastaa, olivat aiheuttaneet tekoälyjärjestelmän tietyn tuotoksen, joka johti kyseessä olevaan vahinkoon.
- (4) Tällaisissa tapauksissa kansallisten siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen tarjoamat oikeussuojakeinot voivat olla heikommalla kuin tapauksissa, joissa vahingon aiheutumiseen myötävaikuttavat muut teknologiat kuin tekoäly. Tällaiset korvausvajeet voivat heikentää tekoälyn yhteiskunnallista hyväksyntää ja luottamusta tekoälyä hyödyntäviin tuotteisiin ja palveluihin.
- (5) Tekoälyn taloudellisten ja yhteiskunnallisten etujen hyödyntämiseksi ja digitaaliseen talouteen siirtymisen edistämiseksi on tarpeen mukauttaa kohdennetusti tiettyjä kansallisia siviilioikeudellista vastuuta koskevia sääntöjä näihin tiettyjen tekoälyjärjestelmien erityispiirteisiin. Tällaisten mukautusten odotetaan lisäävän yhteiskunnan ja kuluttajien luottamusta ja siten edistävän tekoälyn käyttöönottoa. Mukautusten pitäisi myös auttaa säilyttämään luottamus oikeusjärjestelmään varmistamalla, että tekoälyn myötävaikutuksesta aiheutuneiden vahinkojen uhrit saavat tosiasiallisesti samantasoiset korvaukset kuin muiden teknologioiden aiheuttamien vahinkojen uhrit.
- (6) Asianomaiset sidosryhmät – vahinkoa kärsineet, mahdollisesti vastuussa olevat henkilöt ja vakuutusantajat – kokevat oikeudellista epävarmuutta sen suhteen, miten kansalliset tuomioistuimet voivat tekoälyn erityisiin haasteisiin vastatessaan soveltaa nykyisiä vastuusääntöjä yksittäistapauksissa oikeudenmukaisten tulosten saavuttamiseksi. Jos unioni ei toteuta toimia, ainakin jotkin jäsenvaltiot todennäköisesti mukauttavat siviilioikeudellista vastuuta koskevia sääntöjään puuttuakseen tiettyjen tekoälyjärjestelmien erityispiirteisiin liittyviin korvausvajeesiin ja oikeudelliseen epävarmuuteen. Tämä loisi oikeudellista pirstaloitumista ja sisämarkkinoiden esteitä yrityksille, jotka kehittävät tai tarjoavat innovatiivisia,

34

Komission delegoitu asetus (EU) 2022/30 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/53/EU täydentämisestä sen 3 artiklan 3 kohdan d, e ja f alakohdassa tarkoitettujen olennaisten vaatimusten soveltamisen osalta (EUVL L 7, 12.1.2022, s. 6).

tekoälyä hyödyntäviä tuotteita tai palveluja. Se vaikuttaisi erityisesti pieniin ja keskiisuuriin yrityksiin.

- (7) Tämän direktiivin tarkoituksena on edistää sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa yhdenmukaistamalla tiettyjä kansallisia sääntöjä, jotka koskevat sopimustenulkoista tuottamukseen perustuvaa vastuuta. Näin pyritään varmistamaan, että henkilöillä, jotka hakevat korvausta tekoälyjärjestelmän heille aiheuttamasta vahingosta, on samantasoinen suoja kuin henkilöillä, jotka hakevat korvausta ilman tekoälyjärjestelmän myötävaikutusta aiheutuneista vahingoista. Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tätä tavoitetta, koska asiaankuuluvat sisämarkkinoiden esteet liittyvät kansallisella tasolla toteutettavien yksipuolisten ja pirstaloituneiden sääntelytoimenpiteiden riskiin. Kun otetaan huomioon tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden ja palvelujen digitaalinen luonne, viimeksi mainitulla riskillä on merkitystä erityisesti rajatylittävissä tilanteissa.
- (8) Näin ollen tavoite, joka koskee oikeusvarmuuden takaamista ja korvausvajeiden ehkäisemistä tapauksissa, joihin liittyy tekoälyjärjestelmiä, voidaan saavuttaa paremmin unionin tasolla. Sen vuoksi unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- (9) Tämän vuoksi on tarpeen yhdenmukaistaa kohdennetusti unionin tasolla tuottamukseen perustuvaa vastuuta koskeviin sääntöihin liittyviä erityisiä näkökohtia. Tällaisen yhdenmukaistamisen odotetaan lisäävän oikeusvarmuutta ja luovan tekoälyjärjestelmille tasapuoliset toimintaedellytykset, mikä parantaisi sisämarkkinoiden toimintaa tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen tuotannon ja levittämisen osalta.
- (10) Oikeasuhteisuuden varmistamiseksi on asianmukaista yhdenmukaistaa kohdennetusti ainoastaan ne tuottamukseen perustuvaa vastuuta koskevat säännöt, joilla säännellään niiden henkilöiden todistustaakkaa, jotka hakevat korvausta tekoälyjärjestelmien aiheuttamasta vahingosta. Tällä direktiivillä ei pitäisi yhdenmukaistaa siviilioikeudelliseen vastuuseen liittyviä yleisiä näkökohtia, joita säännellään kansallisissa siviilioikeudellista vastuuta koskevissa säännöissä eri tavoin. Yleisiä näkökohtia ovat esimerkiksi tuottamuksen tai syy-yhteyden määritelmä, vahingonkorvausvaatimusten taustalla olevat erityyppiset vahingot, vastuun jakautuminen useille vahingon aiheuttajille, myötävaikuttaminen, vahingonkorvausten laskenta tai vanhentumisajat.
- (11) Jäsenvaltioiden lainsäädäntö, joka koskee tuottajien vastuuta tuotteidensa viallisuuden aiheuttamista vahingoista, on jo yhdenmukaistettu unionin tasolla neuvoston direktiivillä 85/374/ETY³⁵. Kyseiset säädökset eivät kuitenkaan vaikuta jäsenvaltioiden sääntöihin, jotka koskevat sopimukseen perustuvaa tai sopimustenulkoista vastuuta, silloin kun kyseessä ei ole viallinen tuote vaan tuottamus, objektiivinen vastuu tai takuu. Samalla kun neuvoston direktiivin 85/374/ETY tarkistamisella pyritään selventämään ja varmistamaan, että vahinkoa kärsinyt voi vaatia korvausta tekoälyä hyödyntävien viallisten tuotteiden aiheuttamista vahingoista, olisi siis selvennettävä, että tämän direktiivin säännökset eivät vaikuta

³⁵ Neuvoston direktiivi 85/374/ETY, annettu 25 päivänä heinäkuuta 1985, tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä (EYVL L 210, 7.8.1985, s. 29).

mihinkään oikeuksiin, joita vahinkoa kärsineellä voi olla niiden kansallisten sääntöjen nojalla, joilla pannaan täytäntöön direktiivi 85/374/ETY. Liikenteen alalla tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa liikenteenharjoittajien vastuuta säätelevään unionin lainsäädäntöön.

- (12) [Digitaalisia palveluja koskevalla säädöksellä (digipalvelusäädös) ³⁶] yhdenmukaistetaan kaikilta osin säännöt, joita sovelletaan välityspalvelujen tarjoajiin sisämarkkinoilla. Se kattaa näiden tarjoajien tarjoamista palveluista aiheutuvat yhteiskunnalliset riskit, myös niiden käyttämien tekoälyjärjestelmien osalta. Tämä direktiivi ei vaikuta [digitaalisia palveluja koskevan säädöksen (digipalvelusäädöksen)] säännöksiin, jotka muodostavat kattavan, täysin yhdenmukaistetun kehyksen säilytyspalvelun tarjoajien algoritmista päätöksentekoa koskeville huolellisuusvelvoitteille, mukaan lukien vastuuvapautus, joka koskee niiden palvelujen vastaanottajien lataaman laittoman sisällön levittämistä, jos kyseisen asetuksen edellytykset täyttyvät.
- (13) Direktiivillä käyttöön otettuja oletettavia lukuun ottamatta sillä ei yhdenmukaisteta kansallisia säädöksiä, jotka koskevat sitä, millä osapuolella on todistustaakka tai minkä tasoinen varmuus todistustaakan osalta vaaditaan.
- (14) Direktiivissä olisi noudatettava vähimmäistason yhdenmukaistamiseen perustuvaa lähestymistapaa. Tällaisen lähestymistavan ansiosta tapauksissa, joissa vahingot ovat tekoälyjärjestelmien aiheuttamia, kantajat voivat vedota kansallisen lainsäädännön suotuisampiin sääntöihin. Näin ollen kansallisissa säädöksissä voitaisiin esimerkiksi säilyttää todistustaakan kääntäminen kansallisten tuottamukseen perustuvien järjestelmien puitteissa tai kansalliset tuottamuksesta riippumattomat järjestelmät (niin kutsuttu objektiivinen vastuu), joita kansallisissa säädöksissä on jo monenlaisia ja joita mahdollisesti sovelletaan tekoälyjärjestelmien aiheuttamiin vahinkoihin.
- (15) Myös yhdenmukaisuus [tekoälysäädöksen] kanssa olisi varmistettava. Sen vuoksi on aiheellista, että tässä direktiivissä käytetään samoja määritelmiä tekoälyjärjestelmien, tarjoajien ja käyttäjien osalta. Lisäksi tämän direktiivin olisi katettava ainoastaan vahingonkorvausvaateet, jotka aiheutuvat tekoälyjärjestelmän tuottamasta tuotoksesta tai siitä, ettei se ole tuottanut tarvittavaa tuotosta, mikä johtuu henkilön, esimerkiksi [tekoälysäädöksen] mukaisen tarjoajan tai käyttäjän, tuottamuksesta. Direktiivillä ei tarvitse kattaa korvausvaateita tapauksissa, joissa vahinko johtuu ihmisen tekemästä arviosta, jota seuraa ihmisen toimi tai laiminlyönti, kun tekoälyjärjestelmä on vain antanut tietoja tai neuvoja, jotka asianomainen ihmistoimija on ottanut huomioon. Jälkimmäisessä tapauksessa on mahdollista jäljittää vahinko ihmisen toimeen tai laiminlyöntiin, koska tekoälyjärjestelmän tuotos ei ole ihmisen toimen tai laiminlyönnin ja vahingon välissä eikä syy-yhteyden osoittaminen siten ole vaikeampaa kuin tilanteissa, joihin ei liity tekoälyjärjestelmän myötävaikutusta.
- (16) Tiedonsaanti tietyistä suuririskisistä tekoälyjärjestelmistä, joiden epäillään aiheuttaneen vahinkoa, on tärkeä tekijä sen varmistamisessa, haetaanko korvausta, ja korvausvaatimusten perustelemissa. Lisäksi [tekoälysäädöksessä] säädetään suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta erityisistä dokumentointi-, tiedotus- ja lokinpitovaatimuksista mutta ei anneta vahinkoa kärsineelle oikeutta tutustua näihin tietoihin. Sen vuoksi vastuun määrittämiseksi on aiheellista vahvistaa säännöt asiaankuuluvien todisteiden esittämisestä niiden toimesta, joilla on todisteet

³⁶ [Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) (COM(2020) 825 final).]

käytettävissään. Tämän pitäisi myös tarjota lisäkannustin niiden [tekoälysäädöksessä] säädettyjen asiaankuuluvien vaatimusten täyttämiseksi, jotka koskevat asiaankuuluvien tietojen dokumentointia tai tallentamista.

- (17) Suuririskisten tekoälyjärjestelmien suunnitteluun, kehittämiseen, käyttöönottoon ja käyttöön yleensä osallistuvien henkilöiden suuri määrä tekee aiheutuneesta vahingosta mahdollisesti vastuussa olevan henkilön yksilöimisestä ja vahingonkorvausvaateen edellytysten todistamisesta vaikeaa vahinkoa kärsineille. Jotta vahinkoa kärsineet voivat varmistaa, onko vahingonkorvausvaade perusteltu, on aiheellista myöntää mahdollisille kantajille oikeus pyytää tuomioistuinta määräämään asiaankuuluvien todisteiden esittämisestä ennen vahingonkorvausvaateen esittämistä. Tällainen esittämismääräys olisi annettava vain jos mahdollinen kantaja esittää riittävät tosiseikat ja tiedot, jotka tukevat vahingonkorvausvaateen uskottavuutta, ja kantaja on aiemmin pyytänyt tarjoajaa, henkilöä, johon sovelletaan tarjoajan velvollisuuksia, tai käyttäjää esittämään tällaiset käytössään olevat todisteet tietyistä suuririskisistä tekoälyjärjestelmistä, joiden epäillään aiheuttaneen vahinkoa, ja pyyntö on evätty. Todisteiden esittämismääräyksen odotetaan vähentävän tarpeettomia oikeudenkäyntejä ja kustannuksia, joita mahdollisille asianosaisille aiheutuu perusteettomista tai todennäköisesti tuloksettomista vaateista. Jos tarjoaja, henkilö, johon tarjoajan velvollisuuksia sovelletaan, tai käyttäjä on kieltäytynyt todisteiden esittämisestä ennen tuomioistuimelle esitettävää pyyntöä, tämän ei pitäisi johtaa olettamaan siitä, että henkilö, joka on kieltäytynyt esittämästä todisteita, ei ole noudattanut asiaankuuluvia huolellisuusvelvoitteita.
- (18) Suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä koskevan todisteiden esittämisen rajoittaminen on yhdenmukaista [tekoälysäädöksen] kanssa. Säädöksessä asetetaan suuririskisten tekoälyjärjestelmien suunnitteluun, kehittämiseen ja käyttöönottoon osallistuville toimijoille tiettyjä erityisiä dokumentointi-, säilyttämis- ja tiedotusvelvollisuuksia. Yhdenmukaisuus takaa myös tarvittavan oikeasuhteisuuden, kun vältetään se, että vähäriskisten tai riskittömien tekoälyjärjestelmien toiminnanharjoittajien odotettaisiin dokumentoivan tietoja tasolla, joka vastaa [tekoälysäädöksen] mukaista suuririskisten tekoälyjärjestelmien kohdalla vaadittua tasoa.
- (19) Kansallisten tuomioistuinten olisi siviilioikeudellisissa menettelyissä voitava määrätä suuririskisten tekoälyjärjestelmien aiheuttamaan vahinkoon liittyvien todisteiden esittämisestä tai säilyttämisestä. Määräys koskisi henkilöitä, joilla on jo [tekoälysäädöksen] nojalla velvollisuus dokumentoida tai tallentaa tietoja, olivatpa kyseessä tekoälyjärjestelmän tarjoajat, henkilöt jotka noudattavat samoja velvoitteita kuin tarjoajat, tai tekoälyjärjestelmän käyttäjät, joko vastaajina tai vaateen kolmansina osapuolina. Joissakin tilanteissa asian kannalta merkitykselliset todisteet voivat olla sellaisten tahojen hallussa, jotka eivät olisi vahingonkorvausvaateen osapuolia mutta joiden on [tekoälysäädöksen] nojalla dokumentoitava tai tallennettava tällaiset todisteet. Sen vuoksi on tarpeen säätää edellytyksistä, joiden täytyessä tällaiset kolmannet osapuolet voidaan määrätä esittämään asiaa koskevat todisteet.
- (20) Jotta vahingonkorvausvaateeseen osallistuvien osapuolten ja asianomaisten kolmansien osapuolten edut pysyisivät tasapainossa, tuomioistuinten olisi määrättävä todisteiden esittämisestä vain jos se on tarpeen ja oikeasuhteista vahingonkorvausvaateen tai mahdollisen vahingonkorvausvaateen tueksi. Tältä osin esittämismääräyksen tulisi koskea ainoastaan todisteita, jotka ovat tarpeen asianomaisesta vahingonkorvausvaateesta tehtävää päätöstä varten, esimerkiksi vain niitä osia asiaankuuluvista tiedoista tai datajoukoista, jotka ovat tarpeen [tekoälysäädöksessä] säädetyn vaatimuksen noudattamatta jättämisen osoittamiseksi.

Tällaisten esittämisen- tai säilyttämistoimenpiteiden oikeasuhteisuuden varmistamiseksi kansallisilla tuomioistuimilla olisi oltava tehokkaat keinot kaikkien osapuolten oikeutettujen etujen suojaamiseksi, esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2016/943³⁷ tarkoitettujen liikesalaisuuksien ja luottamuksellisten tietojen suojaamiseksi. Kun on kyse liikesalaisuuksista tai väitetyistä liikesalaisuuksista, jotka tuomioistuin on todennut luottamuksellisiksi direktiivissä (EU) 2016/943 tarkoitetussa merkityksessä, kansallisilla tuomioistuimilla olisi oltava valtuudet toteuttaa erityisiä toimenpiteitä liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden varmistamiseksi oikeudenkäynnin aikana ja sen jälkeen. Samalla olisi saavutettava oikeudenmukainen ja oikeasuhteinen tasapaino liikesalaisuuden haltijan salassapitoa koskevan edun ja vahinkoa kärsineen edun välillä. Tähän olisi sisällyttävä toimenpiteitä, joilla pääsy liikesalaisuuksia sisältäviin asiakirjoihin sekä pääsy oikeuskäsittelyihin tai niitä koskeviin asiakirjoihin ja selostuksiin rajataan rajoitettuun määrään henkilöitä. Päättyessään tällaisista toimenpiteistä kansallisten tuomioistuinten olisi otettava huomioon tarve varmistaa oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, asianosaisten ja tarvittaessa kolmansien osapuolten oikeudet sekä jommallekummalle asianosaiselle tai tarvittaessa kolmansille osapuolille mahdollisesti aiheutuva vahinko, joka johtuu tällaisten toimenpiteiden määräämisestä tai määräämättä jättämisestä. Sen varmistamiseksi, että esittämistoimenpidettä sovelletaan oikeasuhteisesti vahingonkorvausvaateiden kolmansiin osapuoliin, kansallisten tuomioistuinten olisi määrättävä kolmannet osapuolet esittämään todisteet vain jos niitä ei voida saada vastaajalta.

- (21) Vaikka kansallisilla tuomioistuimilla on keinot panna esittämismääräyksensä täytäntöön eri toimenpiteillä, tällaiset täytäntöönpanotoimenpiteet voivat viivästyttää vahingonkorvausvaateita ja aiheuttaa siten mahdollisesti lisäkustannuksia asianosaisille. Tällaiset viivästykset ja lisäkustannukset voivat vaikeuttaa vahinkoa kärsineiden tehokkaiden oikeussuojakeinojen käyttöä. Jos vahingonkorvausvaateen vastaaja ei esitä tuomioistuimen määräämiä käytettävissään olevia todisteita, on sen vuoksi aiheellista lähteä siitä olettamasta, ettei niitä huolellisuusvelvoitteita, jotka kyseisillä todisteilla oli tarkoitus osoittaa, ole noudatettu. Tämä kumottavissa oleva oletama lyhentää oikeudenkäyntien kestoa ja tehostaa tuomioistuinmenettelyjä. Vastaajan olisi voitava kumota tämä oletama esittämällä päinvastaisia todisteita.
- (22) Jotta voidaan puuttua vaikeuksiin osoittaa, että tietyt syöttötiedot, joista mahdollisesti vastuussa oleva henkilö vastaa, olivat aiheuttaneet tietyn tekoälyjärjestelmän tuotoksen, joka johti kyseessä olevaan vahinkoon, on aiheellista säätää tietyin edellytyksin syy-yhteyttä koskevasta olettamasta. Vaikka kantajan on tuottamukseen perustuvassa vaateessa yleensä todistettava vahinko ja ihmisen teko tai laiminlyönti, joka muodostaa vastaajan tuottamuksen, sekä syy-yhteys näiden kahden välillä, tällä direktiivillä ei yhdenmukaisteta edellytyksiä, joiden täytyessä kansallinen tuomioistuin toteaa tuottamuksen. Näihin edellytyksiin sovelletaan edelleen kansallista lainsäädäntöä ja tapauksissa, joissa säädökset on yhdenmukaistettu, unionin lainsäädäntöä. Vastaavasti tällä direktiivillä ei yhdenmukaisteta vahinkoon liittyviä edellytyksiä, esimerkiksi sitä, mitkä vahingot ovat korvattavissa. Myös tätä säännellään sovellettavalla kansallisella ja unionin lainsäädännöllä. Jotta tällä direktiivillä käyttöön otettavaa, syy-yhteyttä koskevaa olettamaa voitaisiin soveltaa,

³⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/943, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2016, julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta (EUVL L 157, 15.6.2016, s. 1).

vastaajan tuottamus olisi todettava ihmisen teoksi tai laiminlyönniksi, joka ei täytä unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaista huolellisuusvelvoitetta, jonka välittömänä tarkoituksena on tapahtuneelta vahingolta suojaaminen. Tätä olettamaa voidaan siten soveltaa esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin toteaa vastaajan tuottamuksellisuuden, koska tämä ei ole noudattanut käyttöohjeita, joiden tarkoituksena on estää luonnollisille henkilöille aiheutuva vahinko. Sen sijaan olettamaa ei sovelleta, jos noudattamatta jätetyn huolellisuusvelvoitteen välittömänä tarkoituksena ei ole tapahtuneelta vahingolta suojaaminen, Esimerkiksi se, että palveluntarjoaja ei toimita vaadittuja asiakirjoja toimivaltaisille viranomaisille, ei johtaisi olettaman soveltamiseen fyysisestä vammasta johtuvissa vahingonkorvauskanteissa. Olisi myös oltava tarpeen todeta, että tapauksen olosuhteiden perusteella voidaan kohtuudella olettaa, että tuottamus on vaikuttanut tekoälyjärjestelmän tuottamaan tuotokseen tai siihen, ettei tekoälyjärjestelmä tuottanut tuotosta. Kantajaa olisi silti vaadittava osoittamaan, että vahingon aiheutti tuotos tai tuotoksen puuttuminen.

- (23) Tällainen tuottamus voidaan todeta suhteessa sellaisten unionin sääntöjen noudattamatta jättämiseen, joilla säännellään erityisesti suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä. Näitä sääntöjä ovat esimerkiksi tietyille suuririskisille tekoälyjärjestelmille [tekoälysäädöksellä] asetetut vaatimukset, vaatimukset, jotka voidaan ottaa käyttöön tulevassa alakohtaisessa lainsäädännössä muiden suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta [tekoälysäädöksen 2 artiklan 2 kohdan] mukaisesti, tai tiettyihin toimintoihin liittyvät huolellisuusvelvoitteet, joita sovelletaan riippumatta siitä, käytetäänkö kyseisessä toiminnassa tekoälyä. Toisaalta tällä direktiivillä ei luoda eikä yhdenmukaisteta sellaisia tahoja koskevia vaatimuksia tai vastuuta, joiden toimintaa kyseisillä säädöksillä säännellään, eikä siten luoda uudentyyppisiä korvausvaateita. Tällaisen vaatimuksen rikkomisesta muodostuvan tuottamuksen toteaminen tapahtuu kyseisten unionin oikeuden sovellettavien sääntöjen mukaisesti, koska tällä direktiivillä ei oteta käyttöön uusia vaatimuksia eikä se vaikuta nykyisiin vaatimuksiin. Tämä direktiivi ei esimerkiksi vaikuta välityspalvelujen tarjoajia koskevaan vastuuvapautukseen eikä niihin [digipalvelusäädöksen] nojalla sovellettaviin huolellisuusvelvoitteisiin. Vastaavasti niiden verkkoalustoille asetettujen vaatimusten noudattaminen, joilla estetään tekijänoikeudella suojattujen teosten luvaton välittäminen yleisölle, todetaan tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla annetun direktiivin (EU) 2019/790 ja muun asiaankuuluvan unionin tekijänoikeuslainsäädännön perusteella.
- (24) Aloilla, joita ei ole yhdenmukaistettu unionin lainsäädännöllä, sovelletaan edelleen kansallista lainsäädäntöä ja tuottamus todetaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella. Kaikkiin kansallisiin vastuujärjestelmiin sisältyy huolellisuusvelvoitteita, joihin liittyvät käytänteet perustuvat erilaisiin tulkintoihin siitä, miten järkevän henkilön olisi toimittava, ja joilla myös varmistetaan tekoälyjärjestelmien turvallinen toiminta tunnustetuille oikeudellisille eduille aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi. Tällaiset huolellisuusvelvoitteet voivat esimerkiksi edellyttää, että tekoälyjärjestelmien käyttäjät valitsevat tiettyjä tehtäviä varten tietyn tekoälyjärjestelmän, jolla on konkreettisia ominaisuuksia, tai sulkevat pois tiettyjen väestönosien altistumisen tietylle tekoälyjärjestelmälle. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan myös ottaa käyttöön erityisiä velvoitteita, joiden tarkoituksena on ehkäistä tietyille toiminnoille aiheutuvia riskejä, joita voidaan soveltaa riippumatta siitä, käytetäänkö kyseiseen toimintaan tekoälyä. Esimerkkejä tästä ovat liikennesäännöt tai erityisesti tekoälyjärjestelmiä varten suunnitellut velvoitteet, kuten suuririskisten tekoälyjärjestelmien käyttäjille [tekoälysäädöksen] 29

artiklan 2 kohdan nojalla asetetut kansalliset lisävaatimukset. Tällä direktiivillä ei oteta käyttöön tällaisia vaatimuksia eikä se vaikuta edellytyksiin, joiden täytyessä todetaan tuottamus, jos näitä vaatimuksia rikotaan.

- (25) Vaikka todettaisiin tuottamus, joka johtuu suoraan tapahtuneelta vahingolta suojautumiseen tarkoitetun huolellisuusvelvoitteen noudattamatta jättämisestä, jokaisen tuottamuksen ei pitäisi johtaa siihen, että sovellettaisiin kumottavissa olevaa olettaa, joka yhdistää sen tekoälyn tuotokseen. Tällaista olettaa olisi sovellettava vain jos vahingon tapahtumiseen liittyvien olosuhteiden perusteella voidaan kohtuudella olettaa, että tällainen tuottamus on vaikuttanut tekoälyjärjestelmän tuottamaan tuotokseen tai sen puuttumiseen, mikä aiheutti vahingon. Voidaan esimerkiksi kohtuudella olettaa, että tuottamus on vaikuttanut tuotokseen tai sen puuttumiseen, kun tuottamus on tekoälyjärjestelmän toiminta-alueen rajoittamista koskevan huolellisuusvelvoitteen rikkominen ja vahinko on tapahtunut toiminta-alueen ulkopuolella. Sitä vastoin tiettyjen asiakirjojen toimittamista tai tietyn viranomaisen järjestelmään rekisteröitymistä koskevan vaatimuksen rikkomisen ei voitaisi kohtuudella katsoa vaikuttaneen tekoälyjärjestelmän tuottamaan tuotokseen tai sen puuttumiseen, vaikka tämän voitaisiin olettaa koskevan kyseistä toimintaa tai sitä voitaisiin jopa soveltaa nimenomaisesti tekoälyjärjestelmän toimintaan.
- (26) Tämä direktiivi kattaa tuottamuksen, joka tarkoittaa [tekoälysäädöksen] 2 ja 3 luvussa lueteltujen tiettyjen suuririskisten tekoälyjärjestelmien tarjoajille ja käyttäjille asetettujen vaatimusten noudattamatta jättämistä. Näiden vaatimusten noudattamatta jättäminen voi tietyissä olosuhteissa johtaa syy-yhteyttä koskevaan olettaa. Tekoälysäädöksessä säädetään tekoälyjärjestelmiä koskevien vaatimusten yhdenmukaistamisesta kaikilta osin, jollei siinä nimenomaisesti toisin säädetä. Sillä yhdenmukaistetaan suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä koskevat vaatimukset. Näin ollen sellaisten vahingonkorvausvaateiden osalta, joissa sovelletaan tämän direktiivin mukaista syy-yhteyttä koskevaa olettaa, [tekoälysäädöksen] mukaisten tarjoajien tai tarjoajan velvollisuuksien piiriin kuuluvien henkilöiden mahdollinen tuottamus todetaan ainoastaan tällaisten vaatimusten noudattamatta jättämisen perusteella. Kun otetaan huomioon, että kantajan voi olla käytännössä vaikea todistaa tällaista noudattamatta jättämistä, kun vastaaja on tekoälyjärjestelmän tarjoaja, ja kun pyritään täydelliseen yhdenmukaisuuteen [tekoälysäädöksen] logiikan kanssa, tässä direktiivissä olisi myös säädettävä, että tarjoajan riskinhallintajärjestelmän puitteissa toteuttamat toimet ja riskinhallintajärjestelmän tulokset eli päätös tiettyjen riskinhallintatoimenpiteiden toteuttamisesta tai toteuttamatta jättämisestä olisi otettava huomioon määritettäessä, onko tarjoaja noudattanut niitä tekoälysäädöksen mukaisia asiaankuuluvia vaatimuksia, joihin tässä direktiivissä viitataan. Tarjoajan [tekoälysäädöksen] nojalla käyttöön ottama riskinhallintajärjestelmä on jatkuva, iteratiivinen prosessi, joka etenee suuririskisen tekoälyjärjestelmän koko elinkaaren ajan. Sen avulla tarjoaja varmistaa, että riskejä lieventäviä pakollisia vaatimuksia noudatetaan, ja se voi näin ollen olla hyödyllinen tekijä tämän vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa. Tämä direktiivi kattaa myös käyttäjän tuottamukseen liittyvät tapaukset, joissa tuottamus johtuu siitä, ettei käyttäjä nouda tiettyjä [tekoälysäädöksessä] asetettuja erityisvaatimuksia. Lisäksi suuririskisten tekoälyjärjestelmien käyttäjien tuottamus voidaan todeta sen jälkeen, kun muita unionin tai kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä huolellisuusvelvoitteita ei ole noudatettu, [tekoälysäädöksen] 29 artiklan 2 kohta huomioon ottaen.
- (27) Vaikka tiettyjen tekoälyjärjestelmien erityispiirteet, kuten itsenäisyys ja läpinäkyvyyttä, voivat vaikeuttaa kantajan todistustaakan täyttämistä, joissakin

tilanteissa tällaisia vaikeuksia ei välttämättä ole, koska kantajan käytössä voi olla riittävästi todisteita ja asiantuntemusta syy-yhteyden osoittamiseksi. Näin voisi olla esimerkiksi sellaisten suuririskisten tekoälyjärjestelmien kohdalla, joiden osalta kantaja voisi kohtuudella saada riittävästi todisteita ja asiantuntemusta [tekoälysäädöksen] mukaisten dokumentointi- ja lokinpitovaatimusten avulla. Tällaisissa tilanteissa tuomioistuimen ei pitäisi soveltaa olettaa.

- (28) Syy-yhteyttä koskevaa olettaa voitaisiin soveltaa myös tekoälyjärjestelmiin, jotka eivät ole suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä, koska kantajalla voi olla kohtuuttomia todistamisvaikeuksia. Tällaisia vaikeuksia voitaisiin arvioida esimerkiksi tekoälyjärjestelmien tiettyjen ominaispiirteiden, kuten itsenäisyyden ja läpinäkymättömyyden, perusteella. Nämä tekevät tekoälyjärjestelmän sisäisen toiminnan selittämisestä käytännössä erittäin vaikeaa, mikä heikentää kantajan kykyä todistaa syy-yhteys vastaajan tuottamuksen ja tekoälyn tuotoksen välillä. Kansallisen tuomioistuimen olisi sovellettava olettaa, jos kantajan on kohtuuttoman vaikeaa osoittaa syy-yhteyttä selittämällä, miten tuottamuksen muodostava ihmisen toimi tai laiminlyönti johti tekoälyjärjestelmän tuottamaan tuotokseen tai sen puuttumiseen, mistä aiheutui vahinko. Kantajaa ei kuitenkaan pitäisi velvoittaa selittämään kyseisen tekoälyjärjestelmän ominaispiirteitä eikä sitä, miten nämä ominaispiirteet vaikeuttavat syy-yhteyden määrittämistä.
- (29) Syy-yhteyttä koskevan olettan soveltamisen tarkoituksena on varmistaa vahinkoa kärsineelle samantasoinen suoja kuin tilanteissa, joihin ei liity tekoälyä ja joissa syy-yhteyden osoittaminen voi olla helpompaa. Syy-yhteyttä koskevan todistamistaan keventäminen tämän direktiivin nojalla ei kuitenkaan ole aina asianmukaista, jos vastaaja ei ole ammattikäyttäjä vaan henkilö, joka käyttää tekoälyjärjestelmää yksityiseen toimintaansa. Tällaisissa olosuhteissa on vahinkoa kärsineen ja muun kuin ammattikäyttäjän etujen tasapainottamiseksi otettava huomioon se, voivatko tällaiset muut kuin ammattikäyttäjät lisätä toiminnallaan riskiä, että tekoälyjärjestelmä aiheuttaa vahinkoa. Jos tekoälyjärjestelmän tarjoaja on noudattanut kaikkia velvoitteitaan ja järjestelmä on näin ollen katsottu riittävän turvalliseksi, jotta se voidaan saattaa markkinoille muiden kuin ammattikäyttäjien tiettyyn käyttötarkoitukseen, ja sitä käytetään sen jälkeen kyseiseen tehtävään, syy-yhteyttä koskevaa olettaa ei pitäisi soveltaa pelkkään tällaisen järjestelmän toiminnan käynnistämiseen tällaisten muiden kuin ammattikäyttäjien toimesta. Muu kuin ammattikäyttäjä, joka ostaa tekoälyjärjestelmän ja vain käynnistää sen käyttötarkoituksen mukaisesti puuttumatta olennaisesti toimintaedellytyksiin, ei saisi kuulua tässä direktiivissä säädetyn syy-yhteyttä koskevan olettan piiriin. Jos kansallinen tuomioistuin kuitenkin toteaa, että muu kuin ammattikäyttäjä on puuttunut olennaisesti tekoälyjärjestelmän toimintaedellytyksiin tai häntä on vaadittu määrittämään tekoälyjärjestelmän toimintaedellytykset ja hän olisi pystynyt siihen mutta ei tehnyt sitä, syy-yhteyttä koskevaa olettaa olisi sovellettava, jos kaikki muut edellytykset täyttyvät. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun muu kuin ammattikäyttäjä ei noudata käyttöohjeita tai muita sovellettavia huolellisuusvelvoitteita valitessaan tekoälyjärjestelmän toiminta-aluetta tai määrittäessään sen toimintaedellytyksiä. Tämä ei vaikuta siihen, että tarjoajan olisi määriteltävä tekoälyjärjestelmän käyttötarkoitus, mukaan lukien erityinen konteksti ja käyttöedellytykset, ja poistettava tai minimoitava kyseisen järjestelmän riskit tarpeen mukaan suunnittelu- ja kehitysvaiheessa ottaen huomioon aiotun käyttäjän tietämyksen ja asiantuntemuksen.

- (30) Koska tällä direktiivillä otetaan käyttöön kumottavissa oleva oletama, vastaajan olisi voitava kumota se erityisesti osoittamalla, ettei sen tuottamus olisi voinut aiheuttaa vahinkoa.
- (31) On tarpeen säätää tämän direktiivin uudelleentarkastelusta [viiden vuoden] kuluttua sen saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä koskevan määräajan päättymisestä. Uudelleentarkastelussa olisi erityisesti tutkittava, onko tarpeen luoda toiminnanharjoittajaan kohdistuvia vahingonkorvausvaateita varten tuottamuksesta riippumatonta vastuuta koskevat säännöt, mikäli ne eivät jo kuulu muiden unionin vastuusääntöjen, erityisesti direktiivin 85/374/ETY, soveltamisalaan, yhdistettynä tiettyjen tekoälyjärjestelmien toimintaa koskevaan pakolliseen vakuutukseen, kuten Euroopan parlamentti on ehdottanut³⁸. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti on aiheellista arvioida tällainen tarve tulevana vuosina tapahtuvan teknisen ja sääntelyyn liittyvän kehityksen perusteella ottaen huomioon tekoälyjärjestelmien saataville asettamisen ja käyttöönoton vaikutukset erityisesti pk-yrityksiin. Uudelleentarkastelussa olisi otettava huomioon muun muassa riskit, jotka liittyvät merkittävien oikeudellisten arvojen, kuten tietämättään asiaan liittyvien kolmansien osapuolten hengen, terveyden ja omaisuuden, vahingoittumiseen tekoälyä hyödyntävien tuotteiden tai palvelujen toiminnan takia. Uudelleentarkastelussa olisi myös analysoitava tässä direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden tehokkuutta tällaisten riskien käsittelyssä sekä asianmukaisten ratkaisujen kehittämistä vakuutusmarkkinoilla. Tällaisen uudelleentarkastelun suorittamiseksi tarvittavan tiedon saatavuuden varmistamiseksi on tarpeen kerätä tietoja ja muuta tarvittavaa näyttöä asiaankuuluvista seikoista.
- (32) Koska kansallisia siviilioikeudellista vastuuta ja menettelyjä koskevia sääntöjä on mukautettava, jotta voidaan edistää tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen käyttöönottoa suotuisissa sisämarkkinaolosuhteissa sekä niiden yhteiskunnallista hyväksyntää ja kuluttajien luottamusta tekoälyteknologiaan ja oikeusjärjestelmään, on aiheellista asettaa määräaika, joka päättyy [kahden vuoden kuluttua tämän direktiivin voimaantulosta], jotta jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarvittavat toimenpiteet direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöään.
- (33) Jäsenvaltiot ovat selittävistä asiakirjoista 28 päivänä syyskuuta 2011 annetun jäsenvaltioiden ja komission yhteisen poliittisen lausuman³⁹ mukaisesti sitoutuneet perustelluissa tapauksissa liittämään ilmoitukseen toimenpiteistä, jotka koskevat direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä, yhden tai useamman asiakirjan, joista käy ilmi direktiivin osien ja kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiseen tarkoitettujen välineiden vastaavien osien suhde. Tämän direktiivin osalta lainsäätäjää pitää tällaisten asiakirjojen toimittamista perusteltuna,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Kohde ja soveltamisala

1. Tässä direktiivissä vahvistetaan säännöt, jotka koskevat

³⁸ Euroopan parlamentin päätöslauselma 20. lokakuuta 2020 suosituksista komissiolle tekoälyä koskevasta siviilioikeudellisen vastuun järjestelmästä (2020/2014(INL)) (EUVL C 404, 6.10.2021, s. 107).

³⁹ EUVL C 369, 17.12.2011, s. 14.

- a) suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä koskevien todisteiden esittämistä, jotta kantaja voi perustella sopimuksenulkoisen tuottamukseen perustuvan siviilioikeudellisen vahingonkorvausvaateen;
 - b) todistustaakkaa, kun on kyse sopimuksenulkoisista tuottamukseen perustuvista siviilioikeudellisista vaateista, jotka esitetään kansallisissa tuomioistuimissa tekoälyjärjestelmän aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi.
2. Tätä direktiiviä sovelletaan sopimuksenulkoisiin tuottamukseen perustuviin siviilioikeudellisiin vahingonkorvausvaateisiin tapauksissa, joissa tekoälyjärjestelmän aiheuttama vahinko aiheutuu *[kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisen määräajan päättymisen]* jälkeen.
- Tätä direktiiviä ei sovelleta rikosoikeudelliseen vastuuseen.
3. Tämä direktiivi ei vaikuta
- a) unionin lainsäädännön sääntöihin, joilla säännellään vastuun edellytyksiä liikenteen alalla;
 - b) oikeuksiin, joita vahinkoa kärsineellä voi olla direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpanoa koskevien kansallisten sääntöjen nojalla;
 - c) *[digipalvelusäädöksen]* mukaisiin vastuuvapautuksiin ja huolellisuusvelvoitteisiin eikä
 - d) kansallisiin sääntöihin, joilla määritetään, millä osapuolella on todistustaakka, minkä tasoinen varmuus todistustaakan osalta vaaditaan tai miten tuottamus määritellään, lukuun ottamatta sitä, mitä 3 ja 4 artiklassa säädetään.
4. Jäsenvaltiot voivat hyväksyä tai pitää voimassa kansallisia sääntöjä, jotka ovat kantajien kannalta edullisempia perusteltaessa sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vaatetta tekoälyjärjestelmän aiheuttamien vahinkojen vuoksi, edellyttäen, että kyseiset säännöt ovat unionin oikeuden mukaisia.

2 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- 1) 'tekoälyjärjestelmällä' *[tekoällysäädöksen 3 artiklan 1 kohdassa]* määriteltyä tekoälyjärjestelmää;
- 2) 'suuririskisellä tekoälyjärjestelmällä' *[tekoällysäädöksen 6 artiklassa]* tarkoitettua tekoälyjärjestelmää;
- 3) 'tarjoajalla' *[tekoällysäädöksen 3 artiklan 2 kohdassa]* määriteltyä tarjoajaa;
- 4) 'käyttäjällä' *[tekoällysäädöksen 3 artiklan 4 kohdassa]* määriteltyä käyttäjää;
- 5) 'vahingonkorvausvaateella' sopimuksenulkoista tuottamukseen perustuvaa siviilioikeudellista vaatetta, joka koskee tekoälyjärjestelmän tuotoksen tai sen, ettei tällainen järjestelmä tuottanut tuotosta, kun tällainen tuotos olisi pitänyt tuottaa, aiheuttaman vahingon korvaamista;
- 6) 'kantajalla' henkilöä, joka esittää vahingonkorvausvaateen ja joka

- a) on kärsinyt vahinkoa tekoälyjärjestelmän tuotoksen seurauksena tai sen vuoksi, ettei tällainen järjestelmä tuottanut tuotosta, kun tällainen tuotos olisi pitänyt tuottaa;
 - b) on vahinkoa kärsineen oikeusseuraaja tai jolle vahinkoa kärsineen oikeus on siirtynyt lain tai sopimuksen nojalla; tai
 - c) toimii yhden tai useamman vahinkoa kärsineen puolesta unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti.
- 7) 'mahdollisella kantajalla' luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka harkitsee vahingonkorvausvaadetta mutta ei ole vielä esittänyt sitä;
- 8) 'vastaajalla' henkilöä, jota vastaan vahingonkorvausvaade esitetään;
- 9) 'huolellisuusvelvoitteella' kansallisessa tai unionin lainsäädännössä vahvistettuja käyttäytymiseen liittyviä periaatteita, joilla pyritään välttämään vahingon aiheutuminen kansallisen tai unionin lainsäädännön tasolla tunnustetuille oikeudellisille eduille, mukaan lukien henki, ruumiillinen koskemattomuus, omaisuus ja perusoikeuksien suojelu.

3 artikla

Todisteiden esittäminen ja velvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kumottavissa oleva oletama

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on valtuudet joko sellaisen mahdollisen kantajan pyynnöstä, joka on aiemmin pyytänyt tarjoajaa, [tekoälysäädöksen 24 artiklan tai 28 artiklan 1 kohdan] mukaisia tarjoajan velvollisuuksia noudattavaa henkilöä tai käyttäjää esittämään käytettävissään olevat todisteet tietystä suuririskisestä tekoälyjärjestelmästä, jonka epäillään aiheuttaneen vahinkoa, mutta jonka pyyntö on evätty, tai kantajan pyynnöstä määrätä nämä henkilöt esittämään tällaiset todisteet.

Pyyntön tueksi mahdollisen kantajan on esitettävä tosiseikat ja todisteet, jotka riittävät tukemaan vahingonkorvausvaateen uskottavuutta.
2. Kansallisen tuomioistuimen on vahingonkorvausvaateen yhteydessä määrättävä, että yksi 1 kohdassa luetelluista henkilöistä esittää todisteet, ainoastaan jos kantaja on kaikin kohtuullisin keinoin yrittänyt saada asiaankuuluvat todisteet vastaajalta.
3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on kantajan pyynnöstä valtuudet määrätä erityistoimenpiteitä 1 kohdassa mainittujen todisteiden säilyttämiseksi.
4. Kansallisten tuomioistuinten on rajattava todisteiden esittäminen siihen, mikä on tarpeen ja oikeasuhteista mahdollisen tai nostetun vahingonkorvausvaateen tukemiseksi, sekä säilyttäminen siihen, mikä on tarpeen ja oikeasuhteista tällaisen vahingonkorvausvaateen tukemiseksi.

Määrittäessään, onko todisteiden esittämistä tai säilyttämistä koskeva määräys oikeasuhteinen, kansallisten tuomioistuinten on otettava huomioon kaikkien osapuolten, myös asianomaisten kolmansien osapuolten, oikeudet edut, erityisesti direktiivin (EU) 2016/943 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen liikesalaisuuksien ja luottamuksellisten tietojen suojan osalta.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos määrätään sellaisen liikesalaisuuden tai väitetyt liikesalaisuuden ilmaisemisesta, jonka tuomioistuin on todennut direktiivin (EU) 2016/943 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi luottamukselliseksi tiedoksi, kansallisilla tuomioistuimilla on osapuolen asianmukaisesti perustellusta pyynnöstä tai omasta aloitteestaan valtuudet toteuttaa erityisiä toimenpiteitä luottamuksellisuuden säilyttämiseksi, kun kyseisiä todisteita käytetään tai niihin viitataan oikeudenkäynnissä.

Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että henkilöllä, joka on määrätty esittämään tai säilyttämään 1 tai 2 kohdassa tarkoitettut todisteet, on mahdollisuus reagoida tällaisiin määräyksiin asianmukaisin menettelyllisin oikeussuojakeinoin.

5. Jos vastaaja ei vahingonkorvausvaateen yhteydessä noudata kansallisen tuomioistuimen 1 tai 2 kohdan nojalla antamaa määräystä, joka koskee sen käytettävissä olevien todisteiden esittämistä tai säilyttämistä, kansallisen tuomioistuimen on erityisesti 4 artiklan 2 tai 3 kohdassa tarkoitetuissa olosuhteissa oletettava, että vastaaja ei ole noudattanut asiaankuuluvaa huolellisuusvelvoitetta, joka pyydetyillä todisteilla oli tarkoitus todistaa asianomaisen vahingonkorvausvaateen osalta.

Vastaajalla on oltava oikeus kumota tämä oletama.

4 artikla

Kumottavissa oleva syy-yhteyttä koskeva oletama tuottamustapauksessa

1. Jollei tässä artiklassa säädetyistä vaatimuksista muuta johdu, kansallisten tuomioistuinten on vahingonkorvausvaateeseen sovellettavia vastuusääntöjä soveltaessaan oletettava syy-yhteys vastaajan tuottamuksen ja tekoälyjärjestelmän tuottaman tuotoksen tai sen, ettei tekoälyjärjestelmä tuottanut tuotosta, välillä, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:
 - a) kantaja on osoittanut tai tuomioistuin on 3 artiklan 5 kohdan nojalla oletanut, että kyseessä on vastaajan tai sellaisen henkilön, jonka toiminnasta vastaaja on vastuussa, tuottamus, joka johtuu sellaisen unionin tai kansallisessa lainsäädännössä säädetyn huolellisuusvelvoitteen noudattamatta jättämisestä, jonka välittömänä tarkoituksena on tapahtuneelta vahingolta suojaaminen;
 - b) tapauksen olosuhteiden perusteella voidaan kohtuudella olettaa, että tuottamus on vaikuttanut tekoälyjärjestelmän tuottamaan tuotokseen tai siihen, ettei tekoälyjärjestelmä tuottanut tuotosta;
 - c) kantaja on osoittanut, että vahingon aiheutti tekoälyjärjestelmän tuottama tuotos tai se, ettei tekoälyjärjestelmä tuottanut tuotosta.
2. Kun kyseessä on vahingonkorvausvaade sellaista suuririskisen tekoälyjärjestelmän tarjoajaa vastaan, johon sovelletaan [tekoälysäädöksen] III osaston 2 ja 3 luvussa säädetyjä vaatimuksia, tai sellaista henkilöä vastaan, johon sovelletaan [tekoälysäädöksen 24 artiklan tai 28 artiklan 1 kohdan] mukaisia tarjoajan velvollisuuksia], 1 kohdan a alakohdan edellytyksen katsotaan täyttyvän vain, jos kantaja on osoittanut, että tarjoaja tai tapauksen mukaan henkilö, johon sovelletaan tarjoajan velvollisuuksia, ei ole noudattanut jotakin seuraavista mainituissa luvuissa asetetuista vaatimuksista, ottaen huomioon [tekoälysäädöksen 9 artiklan ja 16 artiklan a alakohdassa] tarkoitettut riskinhallintajärjestelmässä toteutetut toimet ja riskinhallintajärjestelmän tulokset:

- a) tekoälyjärjestelmä on järjestelmä, jossa hyödynnetään tekniikoita, joihin sisältyy mallien kouluttaminen datan avulla, ja jota ei ole kehitetty sellaisten koulutus-, validointi- ja testausdatajoukkojen pohjalta, jotka täyttävät [tekoälysäädöksen 10 artiklan 2–4 kohdassa] tarkoitetut laatuvaatimukset;
 - b) tekoälyjärjestelmää ei ole suunniteltu ja kehitetty tavalla, joka täyttää [tekoälysäädöksen 13 artiklassa] asetetut läpinäkyvyysvaatimukset;
 - c) tekoälyjärjestelmää ei ole suunniteltu ja kehitetty tavalla, joka mahdollistaisi tehokkaan valvonnan luonnollisten henkilöiden toimesta tekoälyjärjestelmän käyttöaikana [tekoälysäädöksen 14 artiklan] mukaisesti;
 - d) tekoälyjärjestelmää ei ole suunniteltu ja kehitetty siten, että se saavuttaa käyttötarkoitukseensa nähden [tekoälysäädöksen 15 artiklan ja 16 artiklan a alakohdan] mukaisen asianmukaisen tarkkuuden, luotettavuuden ja kyberturvallisuuden tason; tai
 - e) tarvittavia korjaavia toimenpiteitä ei toteutettu välittömästi tekoälyjärjestelmän saattamiseksi [tekoälysäädöksen III osaston 2 luvussa] säädettyjen velvoitteiden mukaiseksi tai järjestelmän poistamiseksi markkinoilta tai tarvittaessa sitä koskevan palautusmenettelyn järjestämiseksi [tekoälysäädöksen 16 artiklan g alakohdan ja 21 artiklan] mukaisesti.
3. Kun kyseessä on vahingonkorvausvaade sellaista suuririskisen tekoälyjärjestelmän käyttäjää vastaan, johon sovelletaan [tekoälysäädöksen] III osaston 2 ja 3 luvussa säädettyjä vaatimuksia, 1 kohdan a alakohdan edellytyksen katsotaan täyttyvän, jos kantaja osoittaa, että käyttäjä
- a) ei noudattanut tekoälyjärjestelmän käyttöä tai seuranta koskevia velvoitteitaan järjestelmän mukana olevien käyttöohjeiden mukaisesti tai tarvittaessa keskeyttänyt sen käyttöä [tekoälysäädöksen 29 artiklan] mukaisesti; tai
 - b) altisti tekoälyjärjestelmän valvonnassaan oleville syöttötiedoille, jotka eivät [säädöksen 29 artiklan 3 kohdan] mukaisesti ole merkityksellisiä järjestelmän käyttötarkoituksen kannalta.
4. Kun kyseessä on suuririskistä tekoälyjärjestelmää koskeva vahingonkorvausvaade, kansallinen tuomioistuin ei saa soveltaa 1 kohdassa säädettyä olettaa, jos vastaaja osoittaa, että kantaja voi kohtuudella saada riittävästi todisteita ja asiantuntemusta osoittaakseen 1 kohdassa mainitun syy-yhteyden.
5. Kun kyseessä on vahingonkorvausvaade, joka koskee muunlaista kuin suuririskistä tekoälyjärjestelmää, 1 kohdassa säädettyä olettaa sovelletaan vain, jos kansallinen tuomioistuin katsoo, että kantajan on kohtuuttoman vaikeaa todistaa 1 kohdassa mainittu syy-yhteys.
6. Kun kyseessä on vahingonkorvausvaade sellaista vastaajaa vastaan, joka on käyttänyt tekoälyjärjestelmää henkilökohtaisessa, muussa kuin ammattitoiminnassa, 1 kohdassa säädettyä olettaa sovelletaan vain, jos vastaaja on olennaisesti puuttunut tekoälyjärjestelmän toimintaedellytyksiin tai jos vastaajaa on vaadittu määrittämään tekoälyjärjestelmän toimintaedellytykset ja hän olisi pystynyt siihen mutta ei tehnyt sitä.
7. Vastaajalla on oltava oikeus kumota 1 kohdassa säädetty olettaa.

5 artikla

Arviointi ja kohdennettu uudelleentarkastelu

1. Komissio tarkastelee tämän direktiivin soveltamista uudelleen viimeistään [PÄIVÄMÄÄRÄ viisi vuotta kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisen määräajan päättymisen jälkeen] ja esittää Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen, johon liitetään tarvittaessa lainsäädäntöehdotus.
2. Kertomuksessa tarkastellaan 3 ja 4 artiklan vaikutuksia tämän direktiivin tavoitteiden saavuttamiseen. Siinä olisi erityisesti arvioitava tuottamuksesta riippumatonta vastuuta koskevien sääntöjen tarkoituksenmukaisuutta tiettyjen tekoälyjärjestelmien toiminnanharjoittajiin kohdistuvien vahingonkorvausvaateiden yhteydessä, siltä osin kuin niihin ei jo sovelleta muita unionin vastuusääntöjä, ja vakuutussuojan tarvetta, ottaen huomioon tekoälyjärjestelmien saataville asettamisen ja käyttöönoton vaikutukset erityisesti pk-yrityksiin.
3. Komissio laatii 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun kertomuksen laatimista varten seurantaohjelman, jossa esitetään, miten ja kuinka usein tietoja ja muuta tarvittavaa näyttöä kerätään. Ohjelmassa täsmennetään, mitä toimia komission ja jäsenvaltioiden on toteutettava tietojen ja muun näytön keräämistä ja analysointia varten. Tämän ohjelman toteuttamiseksi jäsenvaltiot toimittavat asiaankuuluvat tiedot ja näytön komissiolle viimeistään [31 päivänä joulukuuta toisena kokonaisuutena vuotena sen jälkeen, kun määräaika direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä päättyy] ja kunkin seuraavan vuoden loppuun mennessä.

6 artikla

Direktiivin (EU) 2020/1828 muuttaminen

Lisätään direktiivin (EU) 2020/1828⁴⁰ liitteeseen I uusi 67 kohta seuraavasti:

”(67) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) .../... sopimuksenukkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoälyyn (direktiivi tekoälyyn liittyvästä vastuusta) (EUVL L..., ..., s. ...).”

7 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään [kahden vuoden kuluttua tämän direktiivin voimaantulosta]. Niiden on viipymättä toimitettava nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säännöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.
2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä säännellyistä kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

⁴⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/1828, annettu 25 päivänä marraskuuta 2020, kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta (EUVL L 409, 4.12.2020, s. 1).

8 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

9 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä

Euroopan parlamentin puolesta
Puhemies

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja